וועטער:
קלאר און וואַרים

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

אידישע וואָרט

THE ISRAELITE PRESS

אויפגאַנג — 4.43
אונטערגאַנג — 8.24

די איינציקע אידישע צייטונג
אין מערב קאַנאַדע
עטאַבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאָג

Vol. 21, No. 170. Winnipeg, Thur. July 23, 1931.

Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאָג חוץ שבת און זונטאָג

דאָנערשטאָג ט׳ אב, תרצ״א.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY JUL 29 1931 ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

100,000 איינוואוינער אין סאַסקאַטשעוואַן וועלן זיך נויטיקן אין רעליף קומענדן ווינטער

מאָנטרעאַל, קוועבעק, יולי 23.— אַרום הונדערט טויזנט איינוואוינער פון דער פּראָווינץ סאַסקאַטשעוואַן וועלן היינטיקן ווינטער מוזן נעשפּייזט ווערן פון די פּראָווינציעלע און עדערעראַלע רעגירונגען. אַרום 150 טויזנט פערד, בהמות און שאָף וועלן מוזן אַרויסגענומען ווערן פון די שטחים וועלכע האָבן געליטן פון טרוקענייש אין פלעצער וואו עס איז פאַראַן מער פאַראַנדערט אין דער פּראָווינץ סאַסקאַטשעוואַן וועלן היינטיקן ווינטער מוזן נעשפּייזט ווערן פון די פּראָווינציעלע און עדערעראַלע רעגירונגען. אַרום 150 טויזנט פערד, בהמות און שאָף וועלן מוזן אַרויסגענומען ווערן פון די שטחים וועלכע געפינען זיך אין מאַנטרעאַל צו באַראַטן זיך מיט די באַאַמטע פון דער ראַיאָן בעניק אַף קאַנאַדע אין אַנדערן דונג מיט דער פינאַנציעלער לאַגע אין די מערב פּראָווינצן.

75 "טאָוניפּס" אין סאַסקאַטשעוואַן וועלן זיך נויטיקן אין עדערעראַלער און פּראָווינציעלער הילף אין פאַרלייהן פון קומענדיקן ווינטער, האָט געזאָגט מר. מעקאַנעל.

"די טריקעניש איז געווען אַזוי שלעכט", האָט ער געזאָגט, "אַז אַפילו קאַרטאָפעל איז ניט געוואַקסן אין איין ניקע געגנטן פון דער פּראָווינץ. דער־פאַר וועלן מיר דאַרפן שפּייזן אַזויפיל מענשן היינטיקן ווינטער".

מר. מעקאַנעל האָט געזאָגט, אַז אין סאַסקאַטשעוואַן איז אַפילו ניט נעוואַן קיין נוטער רעגן זינט 1929. אָבער די איצטיקע לאַגע אין דער פּראָווינץ איז בלויז א צייטווייליקע. לויט מר. מעקאַנעלס מיינונג וועט דער קאַנאַדער ווייץ אינגיכן אַכסאַרכיט ווערן פון לענדער, וועלכע האָבן געהאַט א שלעכטע גערעטעניש. דאַן וועלן די פּריינן אויף תבואות ווידער שטיינגן אין די לאַגע אין סאַסקאַטשעוואַן וועט זיך פאַרבעסערן.

——(::)——

טריידס און לייבאָר קאָנגרעס אין וואַנקאָווער סעפּט. 21טן

אָטאַוואַ, יולי 22.— די 47טע יערלאַכע קאַנווענשאָן פון דעם טריידס אין לייבאָר קאָנגרעס פון קאַנאַדע וועט דערעפנט ווערן אין וואַנקאָווער דעם 21טן סעפּטעמבער. האָט טאָם מור, פּרעזידענט פון קאָנגרעס אָנגעזאָגט.

ביי דער קאָנווענשאָן וועט פאַרהאַנדלט ווערן די פראַגע פון אַרבעטסלאָזיקייט און אַנדערע וויכטיקע פראַגעס.

נייע אַנטיסעמיטישע אַטאַקעס אין פּוילן רופן אַרויס שרעק ביי אידן

נייע אַנטיסעמיטישע טענדענצן באַווייזן זיך אין פּוילן. — די נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי באַשולדיקט אידישע פּאָליטיק. — פּוילישער גלח רופט דאָס פאָלק צו באַפרייען פּוילן פון די אידן „וועלכע ווילן פאַרניכטן אַלע קריסטן״.

ספּעצ. טעלעג. צו ד. א. וו. פון "איטא"

וואַרשע, יולי 23 (איטא).— דראַהונגען, וואָס טראָגן אין זיך א געפאַר פאַר דער אידישער באַפעלקערונג אין פּוילן — זיינען דערשינען נעכטן אין היינט אין דער "נאַזעטע וואַרשאַער סקאַ" די וויכטיקסטע צייטונג פון דער נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. אין די דאָזיקע אַרטיקלען פון מ. נאַסקין, די פירער פון דער פּאַרטיי, ווערן פירן פיל אויפמערקזאַמקייט אין פאַראַנט־וואָרטלאַכקייט פאַר דער שווערער עקאָנאָמישער לאַגע אין וועלכער פּוילן געפינט זיך איצט.

דער אַרטיקל אַרטיקל איז פול מיט העצע קעגן די אידן און אַנטהאַלט די פאָלגענדע דעקלאַראַציע: "אויב די פּוילישע עפנטלאַכע מיינונג האָט אַן א קאַמפּאַניע קעגן די אידן, וועט דאָס זיין דער נאַטירלאַכער רעזולטאַט פון דער אידישער פּאָליטיק דאָ אין אונזער לאַנד". און ווייטער שרייבט ער: "דער גיפט פון די אידן וואַקסט צווישן עלעמענטן אין פּוילן".

דער אַרטיקל, וועלכער איז א דירעקטע וואַרנונג צו די אידן, האָט אַרויסגערופן פיל אויפמערקזאַמקייט אין דער אידישער פרעסע, וועלכע שטרייכט אונטער אַז עס דערוויזן זיך נייע טענדענצן, לעצטנס, אין פּוילן, וואו אַט האָבן זיך פאַר א לאַנגע צייט ניט געזיין אַזעלכע גיפטיקע אַנטיסעמיטישע אַטאַקעס.

נעכטן איז געווען א הייסער טאָג אין אַלבערטאַ און סאַסקאַטשעוואַן

אין אַלבערטאַ און אין אייניקע פונקטן אין סאַסקעטשעוואַן האָט די היץ נעכטן דערגרייכט ביז הונדערט גראַד.

דער וואַרימסטער פּלאַץ אין דער וועלט איז געווען עמפּרעס, אַלבערטאַ, מיט א טעמפּעראַטור פון 106 גראַד. אין ווידאַרא און שאַנאַוואַן, סאַסק., איז דער טערמאָמעטער געשטיגן ביז צו 102 גראַד. עס איז אויך געווען זייער וואַרים אין פאַראַמאָט און מעדיסין האָט, אַלבערטאַ.

——(::)——

רייכסבאַנק גיט אַרויס זילבערנע מטבעות

בערלין, יולי דעם 22טן. — ניט וואַרטנדיק אויף די רעזולטאַטן פון דער זיבן־פעלקער־קאָנפערענץ וואָס קומט פאָר אין לאָנדאָן, האָט די רייכסבאַנק אַנגעפאַנגען אַרויסצוגעבן אַרום צוויי הונדערט און פופציק מיליאָן דאָלאַר אין זילבער געלט אין אַנקאָלאַנג לויטן נייעם דעקרעט וואָס איז לעצטנס אַרויסגעגעבן געוואָרן וואָס האָט געענדערט דעם געלט געווען.

פריער האָט דר באַנק געהאַט די דערלויבעניש צו מאַכן ניט מער ווי פינף סענט אין קליין געלט פער קאָפּ פון דער דייטשישער באַפעלקערונג. איצט איז די באַנקרעניצונג געהעכערט געוואָרן ביז צו דרייסיק מאַרק, אָדער אַביסל מער פון זיבן סענט, מיט א סך הכל פון אַרום צוויי ביליאָן מאַרק.

אַגודיסטן נעמען איבער פירער־שאַפט פון וואַרשאַווער קהילה

(ספּעציעלע טעלעגראַמע צו "דאָס אידישע וואָרט" פון "איטא")

וואַרשע, יולי 23 (איטא).— עלימלעכע וואַלן אין די ציוניסטן אַנטזאָגט אַנצוזען, דער אַגודיסטישער פירער, אין נעמען די צווייטע ווייס־פּרעזידענט, די אַגודיסטן האָבן אויך געוואונען די פאַרזיצערשאַפט פון קאָונסיל, מיט דער דערוויילונג פון יעקב טראַקענהיים.

——(::)——

וואַרשע, יולי 22 (איטא).— א שווערלאַכע באַשרייבונג ווי אַזוי אידישע יתומים ווערן פאַרקויפט אין די גאַסן צוליב שרעקלאַכער נויט, וואָס הערשט צווישן דער דאָרטיקער אידישער באַפעלקערונג, איז דאָ איצט פאַרעפנטלאַכט געוואָרן אין איינע פון די היגע פּוילישע צייטונגען. די צייטונג שרייבט, אַז קליינע אידישע קינדער ווערן פאַרקויפט אין די גאַסן, קראַכמאַלנע, סמאַטשע און אין אַנדערע אידישע גאַסן.

——(::)——

פרייז אויף גאַזאָלין רעדוצירט א האַלבן סענט

טאָראָנטאָ, יולי 23.— דער פרייז פון סטאַנדאַרד ברענדס גאַזאָלין איז דעדוצירט געוואָרן אויף א האַלבן סענט אביער נאָך אַנדער אַזאַ מוטער אין דער פּראָווינץ בריטיש קאָלאָמביאַ.

די רעדוקציע איז געמאַכט געוואָרן מיט׳ן צוועק צו קאָנקוראירן די איבערפּראָדוקציע פון רויען אויל אין די פאַרייניקטע שטאַטן צוליב וואָס די פריי־זען זיינען געשיקט געוואָרן.

——(::)——

לאָדזשער אידישע שולן פאַר־לירן סובסידיע

לאָדזש, יולי 23 (איטא).— וואַרשעוואַדע האָט אַנולירט (מבטל געמאַכט) אַלע סובסידיעס וואָס האָבן באַטראָגן 50.000 זלאָטעס געגעבן פון דער לאָדזשער שטאָט־פאַרוואַלטונג צו די אידישע שולן; זיי האָבן אויך צוריקגעזען די סובסידיע פון 6.000 זלאָטעס פאַר די אידישע אָוונט קורסן.

וואַקאַטאָן (נאַנג) קאָנטעסטן פאַרבאָטן

אַלע וואַקאַטאָן קאָנטעסטן אין ווייניפּעג זיינען פאַרמאַכט געוואָרן פאַר פאַרלאַנג דעם וונטאַג רו געזעץ.

דאָס. וו. דזש. מיידזשאָר, קיי. סי., אַטאָרני דזשענעראַל, האָט נעכטן אַרויסגעגעבן א באַפעל צו פאָליצייי שעף ניוטאָן צו פאַרמאַכן די קאָנטעסטן.

דער דאָזיקער בעפעל איז ווי א רעזולטאַט פון א קאָנפערענץ וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן צווישן דעם אַטאָרני דזשענעראַל און טשיף ניוטאָן. ביי דער קאָנפערענץ האָבן זיי פאַרוויכטיק באַטראַכט וואָס פאַר א געזעצלאַכע מיטלען עס זאָלן אָנגענומען ווערן צו פאַרבאָטן דעם שעדלאַכן קאָנטעסט.

——

מיט דעם דאָזיקן פאַרבאָט ווערט עס פאַרשטאַנען, אַז די שטאָט וויניפּעג וועט בטל מאַכן די לייסנס אַנצופירן וואַקאַטאָנס.

אַלע קאָנטעסטאַנטן און פאַרוואַלטער זיינען נעכטן אַרעסטירט געוואָרן אין נאָנדאָס, ווי עס איז פאַר זיי נעלייגט געוואָרן ערבות (בייל). האָבן זיי זיך צוריקגעקערט און זיי נייגן ווייטער ביז דאָס גערעכט וועט אַרויסגעבן אַן אורטייל צו פאַרבאָטן די קאָנקורסן.

וועלט רעוואָלוציע נויטיק צו רעטן רוסלאַנד - זאָגט טראָצקי

געוועזענער סאָוועטישער דיקטאַטאָר אַטאַקירט ב׳טער סטאַלינען און זיינע טעאָריעס.

ניו־יאָרק, יולי 23. — לעצן טראָצקי, אין זיין איצטיקער מייַנונג וועגן קאַפּיטאַליזם, וואָס איז צוגעגעבן געוואָרן צו אַמעריקע אין די פאַראייניקטע שטאַטן, גלויבט, אַז אויב עס וועט ניט פאַרקומען קיין וועלט רעוואָלוציע, אין די פאַרעעאַרישע דיקטאַטור אין סאָוועטן פאַרבאַנד מוזן פאַלן.

דער געוועזענער פירער פון דער רויטער אַרמיי וועלכער געפינט זיך איצט אין טערקיי, אַטאַקירט שטאַרק סאַלינס רעזולטן, וואָס זיי באַצייכנט ווי א צענטריפּעטישע ביוראָקראַטיע, אויב דער אַרעמע פון דער זינגרייבער רעוואָלוציע פון דעם וועלט פּראָלעטאַריאַט, און בלויז דאָרטן".

זיין לונקע אַפּאָזיציע, — זאָגט טראָצקי, האָט נאָרנישט ניט צו טאָן מיט די יענעמע וועלכע גלויבן אין דעם לאַנד־דויערנדן לעבן פון קאַפּיטאַליזם, און ער גלויבט אַז די וועלט רעוואָלוציע וועט אַרויסרופן פון אונטערהאַנדלונג פאַר קאַפּיטאַליסטישן אָפּטימיזם.

——(::)——

באַצאָלט צוגאַנציק דאָלאַר שטראָף פאַר פריינטשאַפט צו איר שכן

מאַריע סאַמערס, א וויניפּעגער ביר־גערן האָט אַרויסגעוואָרן איר פריינט־שאַפט צו איר שכן און זי האָט אים אַנטלויפן אין דער מיטן פון אַן אַרגומענט מיט דער "פּרעמיע" צו קויפן א שנעפּל, און נעכטן האָט זי באַצאָלט אין געריכט 20 דאָלאַר שטראָף פאַר איר העפלאַכקייט צו איר שכן.

מען דאַרף זיין א "למדן" צו פאַרשטיין אַזא שפּראַך

שיקאַגאָ, יולי 23. — סעם פיין, 56 יאָר אַלט איז אַרעסטירט געוואָרן אין "אַרלינגטאָן ריינס טרעק" דערפאַר וואָס ער האָט געמאַכט א פאַרוואָרף אויסצובייטן א בילעט, וואָס האָט באַראָנגען צו אימיצן אַנדערס. אויף מזור מן געלט. די ערשטע זאַך וואָס די שיקאַגער פּאָליצייי האָט געוואָלט ווייסן, איז אויב דער אַרעסטירטער, איז וועגן עס איז פריער באַנאַנגען א פאַרבראָכן.

"אַ. יאָ. ריפּינג", — האָט פיין געענטפערט.

— וואָס מיינסטו "ריפּינג"? — האָט אים דער רעטעראָטיוו א פרעג געטאָן.

—גלויב מיר, איך וועל דיר זאָגן, איך האָב געגעבן אַן אַלטן מאַן, — האָט פיין געגעבן צו פאַרשטיין דעם דעטעקטיוו.

דער דעטעקטיוו האָט אים אָנגעקוקט און א האַן אין בני אדם. — מאַך מיר קלאָר, וואָס מיינסטו מיט דיינע ווערטער, — האָט ער געזאָגט צום "שפּראַכן קענער".

— פאַרשטייסטו מיך, — האָט פיין געענטפערט, "ריפּינג" מיינט, צעטראַסקען א פייער קאַטע (סייף) און מאַכן פאַר זיך א וועג אינווייניק, און "אַלטער מאַן" מיינט, איז די געצייג וואָס מען באַנוצט צו מאַכן די "ריפּינג".

דערהערנדיק אַזעלכע זעלטן פיינע ווערטער פון מר. פיין, האָט זיך די פּאָליצייי זיך פאַראינטערעסירט מיט זיין "פערזענלאַכקייט", און עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז מר. פיין איז גאַרנישט קיין פיינער. אין 1912 איז ער באַנאַנגען א קרימינאַלן אַפּאַרבערען אין ענגלאַנד, און ער איז געווען אַן "אַרח" אין טורמע, אין מישיגאַן פאַר א נגבה וואָס ער איז באַנאַנגען אין דער טראַיס.

אַרעסטירט פאַרזאַמלונג פון אַרבעטסלאָזע

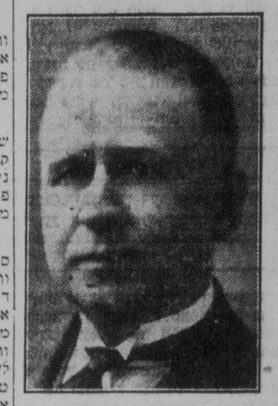

דזשא בראַדיס, מ. פּ.

אַדרעסירנדיק א מאַסן־פאַרזאַמלונג פון אַרבעטסלאָזע אין קאַוקרין, אָנטאַריאָ, האָט דזשא בראַדיס, מיטגלידער פון פאַרלאַמענט, אויסגעדריקט זיין הויכשעצונג פאַר זייער וואונדערבאַרער אויפפירונג אונטער זייער איצטיקן צושטאַנד.

מר. בראַדיס האָט געזאָגט, אַז די רעגירונג מוז עפּעס אָנפאַנגען צו טאָן, אַז־זי וועט געווים שאַפן אַרבעט דורך דער האַיוויי צו האַדסאָן בעי, און אַז־זייער אייך אַרבעט אויף דער טראַנס־קאַנאַדער האַיוויי. ער האָט פאַרשפּראָכן צו אויפנעמען די האַזיקע פראַגעס אין פאַרלאַמענט.

קאָנפערענץ אַראַנזשירט פּלענער פאַר קרעדיטן -צו דייטשלאַנד

די פאַרטרעטער פון זיבן פעלקער אַנערקענען די וויכטיקייט פון באַלדיקער האַנדלונג.

לאָנדאָן, יולי 23. — עס ווערט פאַרשטאַנען אַז צוויי רעקאָמענדאַציעס זיינען נעכטן אָנגענומען געוואָרן פון די פאַראַמלטע ביי דער עקאָנאָמישער קאָנפערענץ וואו עס ווערט באַטראַכט דער פינאַנציעלער קריזיס אין דייטשלאַנד פאַר איין מאָנאַט, דעם 15טן יולי.

די ערשטע רעקאָמענדאַציע איז, אַז די פאַראינטערעסירטע רעגירונגען זאָלן בעטן די בענק אַף ענגלאַנד, די בענק אַף פראַנקרייך, די פעדעראַל רעזערוו בענק פון די פאַראייניקטע שטאַטן די בענק פאַר אינטערנאַציאָנאַלן סעטלמענטס, אַז זיי זאָלן באַרייט אַ דריי מאָנאַטן דעם הונדערט מיליאָן דאָלאַר קרעדיט וואָס זיי האָבן אַרויסגעגעבן צו דייטשלאַנד פאַר איין מאָנאַט, דעם 15טן יולי.

די צווייטע רעקאָמענדאַציע איז, אַז די הויפּט פּריוואַטע בענק פון די פאַראינטערעסירטע לענדער זאָלן געבעטן ווערן, אַז זיי זאָלן איבערלאָזן זייערע עקוויטירנדע קרעדיטן אין דייטשישע הענט.

די דאָזיקע רעקאָמענדאַציעס, ווערט געזאָגט, זיינען נעכטן נאָכמיטאָג אַרגרעסיוו געוואָרן צו די דיסקוסיע פון דער פינאַנץ מיניסטערן פון די זיבן לענדער וועלכע זיינען פאַרטרעטן אין דער קאָנפערענץ.

——(::)——

אַסקאַטשעוואַנער תבואה וועט געשיקט ווערן אויפן ערשטן טעסט פון האַדסאָן בעי ליניע

רעדזשיינע, סאַסק., יולי 22.— די פּראָווינץ סאַסקאַטשעוואַן וועט צום ערשטן־די גאַנצע 750 טויזנט בושל ווייץ פאַר דעם ערשטן אָפיציעלן טעסט פון דער נייער האַדסאָן בעי ליניע. די הויפּט זוייך פּראָדוצירנדיקע פּראָווינץ פון דער דאָמיניאָן האָט די תבואה פאַר דעם דאָזיקן צוועק.

די דאָזיקע אַראַנזשירונגען זיינען געמאַכט געוואָרן פון האָנ. דזש. אַ. מערקלי, מיניסטער פון איינוואַנדערונג און אַנדזיסטריעס. ער האָט דער־קלערט אַז ער האָט געקראָגן די אַזוי־טיוויע פּראָדוצירונג, אַז ער וועט קאָנען נעמען די נייטיקע אַקאָ בושלס פון דער תבואה.

"נעמען", האָט געזאָגט מר. מערקלי, "האָב איך געקראָגן א טעלעגראַמע פון האָנ. דזש. ר. מעניאָן, מיניסטער פון איינוואַנדערונג, פון דער פעדעראַלער רעגירונג און ער האָט מיר געמאַכט דעם דאָזיקן פאָרשלאָג. אין פאַרלויף פון טאָג האָב איך דורך טעלעפאָן און טעלעגראַפיע געקראָגן די פאַרויכערונג, אַז מאַסקאַטשעוואַן וועט קאָנען צוטשעלן די 75 טויזנט בושל ווייץ פאַר דעם טעסט שיפּמענט, און מיר מאַכן איצט די פאַרבאַרייטונגען".

די פעדעראַלע רעגירונג וועט פאַרזאָרגן די נויטיקע שיפן צו פירן די תבואה.

מעקענזי קינג לייקנט אַז בוהאַרנוא האָט געצאָלט זיינע בילס

זאָגט אַז דאָס עדות זאָגן פון סענאַטאָר מעקדונאַלד איז שלעכט פאַרשטאַנען געוואָרן

אטאַוואַ, יולי 22. — מעקענזי קינג, פירער פון דער אָפּאָזיציע האָט היינט פאַר דער פאַראַמענטאַרישער קאָמיסיע פאַרטייוויג אָפּגעלייקנט, אַז די "בר־האַרנוא אַפּאַר קאָרפּאָריישאַן" האָט באַצאָלט זיינע האָטעל אויסגאַבן וועגן אין אַלעמען אין בערמיודא.

מר. קינג האָט געזאָגט, אַז געוויסע צייטונגען האָבן אויסגעטייטשט סענאַטאָר ווילפרעד לאַריער מעקדונאַלדס עדות זאָגן פאַר דער פאַראַלאַמענטאַרישער קאָמיסיע, אַז די דאָזיקע בילס האָט די "בוהאַרנוא אַפּאַר קאָרפּאָריישאַן" באַצאָלט. מר. קינג האָט געזאָגט, אַז אַזאַ אויסטייטשונג איז אַבסאָלוט פאַלש.

"די פּרעסע פון נעכטן און פון היינט, האָט באַריכטנדיק די אויסשאָנג וואָס די פאַרלאַמענטאַרישע קאָמיסיע פירט אַז אין דע בוהאַרנוא פּראָיעקט, האָט אין געוויסע פּרעצער געמאַכט איר איינענע אויסטייטשונג וועגן די באַוויזן וואָס זיינען געגעבן געוואָרן. איך האָב אין מיין האַנט, — האָט מר. קינג געזאָגט, — א צייטונג מיט א קעפּל וואָס לייענט זיך ווי פאָלגט:

"בוהאַרנוא האָט באַצאָלט די בילס פון עקס פּרעמיער קינג, מעקענזי קינגס רייזע קיין בערמיודא מיטן סענאַטאָר אין פינאַנסירט געוואָרן פון בוהאַרנוא".

"איך וויל זאָגן, אַז מיינע בילס זיינען קיינמאָל ניט געצאָלט געוואָרן פון דער "בוהאַרנוא קאָרפּאָריישאַן", — האָט מר. קינג געזאָגט. "איך האָב מיט דער בוהאַרנוא קיין פאַרבינדונגען ניט אויף קיין שום אופן מיט וועלכע עס איז רייזעס, אָדער וואָס ניט אין אַנדערש. איך האָב אויך ניט געמאַכט קיין רייזעס קיין בערמיודא מיטן סענאַטאָר מעקדונאַלד".

מר. קינג האָט אין לייגנערע אייגענע צעלהייטן וועגן זיין רייזע קיין בערמיודא מיט צוויי יאָר צוריק, און ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט ניט די קלענסטע אַנונג וועגן זיינע בילס וואָס די בוהאַרנוא זאָל האָבן פאַר אים באַצאָלט, ער האָט אויך באַטאָנט, אַז ער האָט גאַרנישט ניט געהאַט צו טאָן מיט דער דאָזיקער קאָרפּאָריישאַן.

"איך האָב קיינמאָל ניט גערעדט וועגן בוהאַרנוא, ניט מיט סענאַטאָר הייזאַן און ניט מיט סענאַטאָר דונאַלד, אָדער מיט וועמען עס איז אַנדערש, און איך האָב אויך קיינמאָל ניט גערעדט מיט סענאַטאָר מעקדונאַלד וועגן וועלכע עס איז פאַרבינדונגען מיט דער בוהאַרנוא פאַרבאַר־פאַרייזשאַן", — האָט מר. קינג, "מיר האָבן אַן אָפּגעשטעלט אַן אַנדערש אין אַן אַנדערן אָרט".

וועגן פריען פון האַליפאַקס ביז וואַנקאָווער

וואַנקאָווער, בי. סי. יולי 22.— דזש. ק. מאַטעסאָן, דזשענעראַל מענעדזשער פון וואַנקאָווער עקסבישאָן אַסאָ׳ן האָט אַנאָנסירט, אַז אין פאַרלויף פון דער קאַנאַדע פּאַסיפיק עקסבישאָן פון דעם 22טן אָוגוסט ביז דעם 29טן וועט געמאַכט ווערן די ערשטע פליגרייזע פון האַליפאַקס ביז וואַנקאָווער, אַז אַן אָפּשטעל.

הענדערסאָנס פאַרהער אָפּגעלייגט אויף א וואָך צייט אויף דער בקשה פון פּראָקוראָר

אַלפרעד הענדערסאָן, וועלכער איז אָנגעקלאָגט אין׳ם מאָרד פון אייבי לעווינסאָן, פּוטערוואַרג סוחר פון קעי נאַראַ, אָנטאַריאָ, אין אויף אויף דער קלאָגע, אַז ער האָט געמאַכט א פאַרזוך דערמאָרדן דזש. ס. קאַפּלאַנד, א וויניפּעגער טעקסי דרייוואַר, איז נעכטן דערשינען אין סט. באָניפיס פּאָליצייי געריכט פאַר מאַגיסטראַט הענרי לאַסערט. הענדערסאָן האָט זיך געהאַלטן זייער רואיק.

אויף דער בקשה פון ע. דזש. טאָמאָס, פּראָקוראָר, איז דער פערלימיטער פאַרהער אָפּגעלייגט געוואָרן אויף א וואָך צייט. מר. טאָמאָס האָט געזאָגט דעם געריכט, אַז עס קאָן מעגלאַך זיין, אַז ער וועט דאַרפן געבן, אַז דער פאַרהער זאָל ווידער אָפּגעלייגט ווערן אויף נאָך עטלאַכע טעג, ווייל עס קאָן מעגלאַך זיין, אַז אַלע נויטיקע באַוויזן וועלן ניט זיין צוגעגרייט גענוג אין דער באַגרעניצטער צייט.

מר. פּ. סי. לאַק, הענדערסאָנס פאַרטיידיקער, האָט געבעטן דעם מאַגיסטראַט, אַז הענדערסאָן זאָל אָפּגעפירט ווערן אין דער פּראָוויזאָרישער טורמע. וועגנדעדיק זיך מיט דער דאָזיקער בעשאַלד האָט מר. לאַק געזאָגט, אַז דער אָנגעקלאָגטער איז א פּולד־בלוטיקער אינדיאַנער און אַז ער איז צוגעוויזן געוואָרן צו דער פרייער לופט. די "סעגלס" אין סט. באָניפיסער פּאָליצייי סטאַנציע, האָט ער געזאָגט, זיינען נעמאַכט געוואָרן בלויז פאַר "מאַסטאַ־מערס צו איבערגעכטיקן".

——(::)——

רעגירונג פון בי׳ סי׳ נעמט אָן באַלדיקע מיטלען צו העלפן אַרבעטסלאָזע

וויקטאָריאַ, ב. ק., יולי 22.— נעמענדיק אין אָנבאַטראַכט די ערנסטע לאַגע פון דער אַרבעטסלאָזיקייט וואָס עס הערשט אין דער פּראָווינץ, האָט די רעגירונג פון בריטיש קאָלאָמביאַ באַשלאָסן צו אָנגעמען באַלדיקע מיטלען צו פאַרלייכטערן די לאַגע פון די אַרבעטסלאָזע, ניט וואַרטנדיק אויף דעם אָנגאַנג פון דער פעדעראַלער רעגירונג אין אָטאַוואַ בנוגע דער אַרבעטסלאָזיקייט פראָבלעם. די רעגירונג פלאַנט צו שאַפן באַלדיקע אַרבעט.

——(::)——

גריכישע אידן ווילן זיך באַזעצן אין טערקיי

סטאַמבול, יולי 23 (איטא).— צוויי הונדערט אידישע פאַמיליעס פון גריכענלאַנד האָבן זיך געוואָרנט אין דער טערקישער רעגירונג פאַר דערלויבעניש צו באַזעצן זיך אין סמירנאַ — לויט ווי די טערקישע פּרעסע באַריכטעט.

ניט זיך איבער צו דער פּאָליצייי אויף דער עצה פון זיין אַדוואָקאַט

דער פערטער בחור׳ל פון די פינף אַנטלאָפענע פון דער אַלטער פּראָווינץ־ציילער טורמע איז איצט ווידער אין די הענט פון דער פּאָליצייי. ער האָט זיך נעכטן אַליין געמאַלדן אין פאַליצייי סטאַנציע.

דער אַנטלאָפענער יונגער אַרעסטאַנט האָט טעלעפאָנירט צו זיין אַדוואָקאַט, און ער האָט אים געזאָגט אַז ער איז זייער באַאַרגט און ער ווייס ניט וואָס ער זאָל טאָן. זיין אַדוואָקאַט האָט אים געהייסן צו "נעמען די מערזיכן".

אויסהערנדיק אויפן טעלעפאָן די עצה, איז ער געקומען צום אַדוואָקאַט אין אַפּס און זיין זיינען ביידע אוועק אין דער צענטראַלער פּאָליצייי סטאַנציע און דער בחור׳ל האָט זיך איבערגעגעבן צו די שטאַטיקע דעטעקטיוס.

ניט נעפּנקט אויף דעם וואָס די פרינצעסן אין די פּלימעניצע פון דעם איצטיקן קענץ פון שוועדן, וויל זי אָבער בעסער זיין באַוואוסט אַלס מרס. הונא סעדערגרן, איר אַדרעסירטער נאָמען. זי איז געקומען קיין טאַראָנטאָ צו דער אַלוועלטלאַכער קאָנווענשאָן פון דער. ר. ו. ק. א. וואָס ווערט דאָ איצט אָפּגעהאַלטן. זי איז די פרעזידענטן פון דער. ר. ו. ק. א. אין שוועדן און זי פאַרטרעט דאָ די דאָזיקע אָרגאַניזאַציע פון איר מוטער לאַנד

——(::)——

אַנטלאָפענער אַרעסטאַנט געכאַפּט

דזשאָן א. סמיט, 19 יאָר אַלט, אַן אַרעסטאַנט פון דער אַלטער פּראָווינץ־ציילער טורמע, איז ווידער אַנטלאָפן. איז איצט ווידער דער נאַרטעט נאָכ־דעם ווי די פּראָווינציעלע און שטאַטיקע פּאָליצייי האָט זיך אַרויסגעלאָזט אים זוכן און זיי האָבן אים אַרעס־טירט.

דער יונגער אַרעסטאַנט האָט אויף זיך איצט א קלאָגע פאַר אַנטלויפן פון טורמע.

——(::)——

ניט זיך איבער צו דער פּאָליצייי אויף דער עצה פון זיין אַדוואָקאַט

דער פערטער בחור׳ל פון די פינף אַנטלאָפענע פון דער אַלטער פּראָווינץ־ציילער טורמע איז איצט ווידער אין די הענט פון דער פּאָליצייי. ער האָט זיך נעכטן אַליין געמאַלדן אין פאַליצייי סטאַנציע.

דער אַנטלאָפענער יונגער אַרעס־טאַנט האָט טעלעפאָנירט צו זיין אַד־וואָקאַט, און ער האָט אים געזאָגט אַז ער איז זייער באַאַרגט און ער ווייס ניט וואָס ער זאָל טאָן. זיין אַדוואָקאַט האָט אים געהייסן צו "נעמען די מערזיכן".

אויסהערנדיק אויפן טעלעפאָן די עצה, איז ער געקומען צום אַדוואָקאַט אין אַפּס און זיין זיינען ביידע אוועק אין דער צענטראַלער פּאָליצייי סטאַנציע און דער בחור׳ל האָט זיך איבערגעגעבן צו די שטאַטיקע דע־טעקטיוס.

ניט נעפּנקט אויף דעם וואָס די פרינצעסן אין די פּלימעניצע פון דעם איצטיקן קענץ פון שוועדן, וויל זי אָבער בעסער זיין באַוואוסט אַלס מרס. הונא סעדערגרן, איר אַדרעסירטער נאָמען. זי איז געקומען קיין טאָראָנטאָ צו דער אַלוועלטלאַכער קאָנווענשאָן פון דער. ר. ו. ק. א. וואָס ווערט דאָ איצט אָפּגעהאַלטן. זי איז די פרעזידענטן פון דער. ר. ו. ק. א. אין שוועדן און זי פאַרטרעט דאָ די דאָזיקע אָרגאַניזאַציע פון איר מוטער לאַנד

——(::)——

אַנטלאָפענער אַרעסטאַנט געכאַפּט

דזשאָן א. סמיט, 19 יאָר אַלט, אַן אַרעסטאַנט פון דער אַלטער פּראָווינץ־ציילער טורמע איז איצט ווידער אַנטלאָפן. איז איצט ווידער דער נאַרטעט נאָכ־דעם ווי די פּראָווינציעלע און שטאַטיקע פּאָליצייי האָט זיך אַרויסגעלאָזט אים זוכן און זיי האָבן אים אַרעס־טירט.

דער יונגער אַרעסטאַנט האָט אויף זיך איצט א קלאָגע פאַר אַנטלויפן פון טורמע.

——(::)——

סוויז נעמט אויף זיך די גאַנצע פאַראַנטוואָרטלאַכקייט

אטאַוואַ, יולי 22.— ר. א. סוויזי, פּרעזידענט פון דער "בוהאַרנוא פּאַוער קאָרפּאָריישאַן" האָט פאַר דער פּאַרלאַמענטאַרישער קאָמיסיע זענומען אויף זיך די גאַנצע פאַראַנטוואָרטלאַכקייט פאַר יענע דאָזיקע פון קאָמפּיין פאַנד מיט וועלכע די בוהאַרנוא איז געווען פאַרבונדן. די בייטשייערונגען צו די קאָמפּיין פאַנדן וואָס די בוהאַרנוא האָט געגעבן, האָט מר. סוויזי געזאָגט, זיי־נען געווען א אָפּצאָל פון הלואות וואָס זיינען אים געגעבן געוואָרן, אַן א טייל פון די הלואות איז שוין צוריקגעצאָלט געוואָרן.

עס ווערט געזאָגט, אַז עס וועט אָפּ־געהאַלטן ווערן א קאָנפערענץ מיט דער רעגירונג פון קוועבעק אין פאַרבינדונג מיט דעם פאַקט וואָס די בוהאַרנוא האָט געקראָגן אירע רעכט אויף עלעק־טריש קראַפט דורך א טשאַרטער וואָס עס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן פון דער קוועבעקער לעגיסלאַטור.

מר. פּ. סי. לאַק, הענדערסאָנס פאַר־טיידיקער, האָט געבעטן דעם מאַגיס־טראַט, אַז הענדערסאָן זאָל אָפּגעפירט ווערן אין דער פּראָווינציעלער טור־מע. וועגנדעדיק זיך מיט דער דאָזיקער בעשאַלד האָט מר. לאַק געזאָגט, אַז דער אָנגעקלאָגטער איז א פּולד־בלוטיקער אינדיאַנער און אַז ער איז צוגעוויזן געוואָרן צו דער פרייער לופט. די פאַרוויזאָן", — האָט מר. קינג גע־זאָגט.

סוויזי נעמט אויף זיך די גאַנ־צע פאַראַנטוואָרטלאַכקייט

אטאַוואַ, יולי 22.— ר. א. סוויזי, פּרעזידענט פון דער "בוהאַרנוא פּאַוער קאָרפּאָריישאַן" האָט פאַר דער פּאַרלאַ־מענטאַרישער קאָמיסיע זענומען אויף זיך די גאַנצע פאַראַנטוואָרטלאַכקייט פאַר יענע דאָזיקע פון קאָמפּיין פאַנד מיט וועלכע די בוהאַרנוא איז געווען פאַרבונדן. די בייטשייערונגען צו די קאָמפּיין פאַנדן וואָס די בוהאַרנוא האָט געגעבן, האָט מר. סוויזי געזאָגט, זיי־נען געווען א אָפּצאָל פון הלואות וואָס זיינען אים געגעבן געוואָרן, אַן א טייל פון די הלואות איז שוין צוריקגעצאָלט געוואָרן.

עס ווערט געזאָגט, אַז עס וועט אָפּ־געהאַלטן ווערן א קאָנפערענץ מיט דער רעגירונג פון קוועבעק אין פאַרבינדונג מיט דעם פאַקט וואָס די בוהאַרנוא האָט געקראָגן אירע רעכט אויף עלעק־טריש קראַפט דורך א טשאַרטער וואָס עס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן פ

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

תשעה באב ביים כותל מערבי

פון אונזער ארץ־ישראל קאָרעספּאָנדענט
בן יקיר

ערב תשעה באב ציט אויף זיך ארויף די שטאָט ירושלים א שלייער פון קדרות און פארכטייקייט, די שטיינערנע גע־ביריגטע שטאָט, ווי זי וואָלט זיך פלוצלונג דערמאָנט, אז שוין לאנגע דורות ווי זי איז גוזר געווארן פון דער שטראָפיטער געטראָכטער האנט צו שמאָכטן אין ירי, און פארגעסנהייט.

אין דעם טאָג ווערט די הייליקע שטאָט וואָר און פארנעמט דעם אינערלאכן ציטער פון איר קדמונים־דיקער אדישער גרויסקייט. מיט טויזנטער יאָר צוריק האָט זי פון בית־המקדש געוואָרפן איר גלאנץ איבער ווייטקייטן אין לענד דער — מיט שטאָלץ צו וויסן דאָס געבעבן די גבורה פון פאָלק ישראל.

איצט איז די שטאָט פארקנעכטעט אונטער פרעמדע יאָכ, אונטער פרעמדע הייליקייטן, גלאָזן פון תיפלות פאר־הילכן ירושלים׳ער לופט, צלמים באַציר־ן די הייליקייטן פון ירושלים.

אין יאָרצייט פון חורבן בית המקדש דערמאָנען זיך אידן, סיי אלט־סיי יונג, אז דער איינציק פארבליבענער וואנט, אז זכר פון הייליקן טעמפּל, דער סימ־באל פון אדישער אייביקייט, אייביק וועט די רויזיקע שטיינערנע וואנט צו וויסן נעבן דער וועלט, אז זי נעהערט א פאלק וואָס קען ניט אָפּגעטעקט ווערן פון דער וועלט, דאָס פאלק איז אייביק און אויף תמיד!

די זון הויבט זיך אָן זעגן אויף די בערג פון ירושלים, פרוטע אידן האָבן שוין לאנג אָפּגעפאסט, אראָפּגעשלונגען דעם לעצטן ביסן. מ׳איילט זיך מיט גי־כע טריט, מיט וויסע זאָקן און לאכשן איבער די געדרייטע געפלאָך פון אלט־שטאָט — אין דער ריכטונג צום כותל־מערבי. אָט דאָס ענגע באַרג־אַראָפּיקע געסל, וואָס לאָזט זיך אלץ מער ארונ־טער מיט שטיינערנע טרעפּ. טומלט אייביק מיט מחנות מענשן, מענשן פון אלע נאציעס. דער גורל איז שוין אזוי באשטימט געווארן פון השמים, אז אלע דריי רעליגיעס זאָלן זיין געקניפּט און פארגלידערט אויף קארגן שטח, אייביק טרעפט מען דאָ א געדיכטן טומל, ווי מען וואָלט געגיאָרעט אויף א יאריד. מחנות פארברענטע אראבער, א גרוי־סער טייל מיט פארבעלמעטע אויגן טראָגן זיך הין און צוריק איבער דער בארגיקער, שמאָלער געסל אויף דעם גע־פילדער פון די געוועלבטע פינסטערע קאריד־ארן.

נאָך א מהלך ווייטער שפּרייט זיך אויס מיט א פארשוועדערישער בלוי־קייט דער בלויער ירושלים׳ער הימל. דער וואנדער שיינער קופּאָל אויף אמאר מעטשעט שיינט מאיסטעטיש איבער די שטיינערנע טעראסן און די קנעכט פון מוכאמעד דעם נביא וואשן זיך שטויביקע פיס אין באסטעערן מיט קינסט־לאכע דיקן, געפלאסטערט מיט קינסט־לערישער מאזאיק. גלחים פון פארשיי־דענע בעקטעש טראָגן זיך מיט אנגע־נארטלטער פרומקייט, מיט צלמים אויף די בריסט, מיט שווארצע קופּשאנען אויף די פעס. א צעמיש פון פארשיידנ־ארטיקער לבשה, פון שפּראַכן, אן אידן, אידן האלטן אין איין גיין פלאַנ־טערן זיך צווישן בעלקער און שבטים. דער שטראָם וויל זיך נאָר ניט אָפּשטעל־לען, עס וועט זיך ציען אזוי אייביק, אייביק, אין דעם געסל פון — דער וועג פון קרוסטוסעס יסורים — וואו לויט דער מסורה געפינט זיך דאָרט זיין קבר. פארקלייבן זיך די נאטספארכטיקע גלי־חים און ווערן פארשוואונדן צווישן די פיל קלויסטער־וועגט. און מיטאמאל וואקסן זיי ווידער ארויס, ווי פון די שפּאלטן פייער — און צעטראָגן זיך מיט געטלאכער שליחות, איבער די שטיינערנע ברוקן.

אין דעם פארנאכט זיינען אבער פרו־מע אידן מער פאר׳דבקה׳ט אין זיך. דער ארצייט פון בית־המקדש צעשטערונג לאָזט איבער א טיפן וויינטיק אין האר־צען. אנקוקן די רויזיקע וואנט, וואו טויי־זנטער אידן האָבן שוין אויסגעגאָסן זייער צער און ווייטיק, די געפלאך דרייי־ען זיך אלץ מער אין נידער, ווערן אלץ שמעלער, בלויז אידן פילן אז די שמאָ־לע ווענן, שטראָמען אין דער ריכטונג צום כותל מערבי, אידן מיט סאמע־טענע גרויסע היט אויף זיי קעפּ, מיט לאנגע נעקרייזלטע פאות ביז די אקסלען בלאסע פנים׳ער פון וואוילד־לערנער, וועלכע טראָגן אין זיך די עינניים פון א ליידנדיקן פאלק, אינגלאך מיט משונה־דיק גרויסע פאות האלטן זיך אז די פאָ־לעק פון די טאטעס. אלטע אידעענס מיט פארראקטע טיכלאך איבער די קעפּ און תחינות אונטער די ארעמס. אלע שטראָמס אלץ גייט צו דער פארכטיקער וואנט דער מאנומענטאלער עדות פון צעשטערטער אידישער פראכט. מיט־אמאל שטופּט זיך פארבי אן אייזעלע באלאדן מיט בלעכן וואסער, הינטער אים לויפט נאָך א יונגער אראבער, שטשירנדיק מיט׳ן צונג אין מויל. עס גייען צוויך קרעפטיקע בחורים, ארבע־טער, חלוצים מיט אָפּגעברענטע פנימער האָבן ביי האנט מיט מיידלאך חלוצות פארזיווקלט די קעפּ מיט ווייסע בלאנקע־דיקע טיכלאך.

אן אט אט דאָס זיך פלוצלונג אנט־פּלעקט די רויזיקע הויכע וואנט — דער כותל מערבי. דער שמאָלער פלאץ פאר דער וואנט אין שוין אָנגעפילט מיט הונ־דערטער אידן, וועלכע קלעפּן זיך מיט תחנונים צו די רויזיקע שטיינערנע, שפּרייט טען די הענט מיט טיפן געבעט צו דער אייביקער, פארהייליקטער וואנט. דער געפלאסטערטער ברוק פאר דער וואנט איז אויסגעשפּרייט מיט ראנאשעס, גרופּעס אידן אין פארשיידענע הלבשות ווינען צעזעגט איבער דער נאָכצער־רייס און מורמלען מיט די ליפּן פון פארגעלעגטע קינות ארויס.

די זון האָט זיך שוין לאנג געזעצט הינטער ירושלים׳ער בערג. מיטאמאל הינטער ירושלים׳ער בערג, איז עפּעס באפאלן א הייליקע אימה אי־בער דעם כותל. יעדער איינער האָט אין דער מינוט פארנומען א פארכטיקן ערנסט. אלץ ארום איז עפּעס ווי אנגע־שפּיצט, די וואנט, ווי זי וואָלט געדראָ־עט דער וועלט מיט איר מאנומענטאלער וואגיקייט, ווי זי וואָלט געטאדלט צום הימל, צו דער אייביקייט אויף איר צע־שטערטן רום. די גאנצע מחנה טיף גע־בויגענע אידן האָבן מיט אלע חושים פארשטיקט אין זיך דעם ביטערן פראָ־טעסט, וואָס האָט זיך געשפּאַרט אין הארצן, דער שטראָם טרערן וואָס האָט געפלאָסן אין די אויגן.

מיטאמאל האָט זיך דערהערט פון ערגעץ א ווינקל א געבראכענע שטימע פון א גרייז גרויען אידן: — איכה ישבה בדד העיר... א יס פון טרערן האָט זיך געגאָסן פון די אויגן. ווער עס האָט נאָך פון פריער באוויין צו פארנעמען אן אָרט ביים כותל — דער האָט מיט זיינע טרערן באגאָסן די שטיינער. אט שטייט א איד מיט א פאר׳חלש׳ט אויס־געמאטערע פנים. ער טענה׳ט אריין מיט די הענט אין דער וואנט אריין. אוי, הארציקער פאטער אין הימל! אט ליינט א צווייטער צו דעם שטער צום נאָלאָן פאלטן שטיין, א דרייטער שטייט שוין א פאר מינוט פארזונקען מיט׳ן קאָפּ אין דער וואנט אריין. אן דאָס געבעט אין דער געוויין הויבט זיך אלץ העכער. קלעטערט איבער די פיר־אָאָ־טיקע שיכטן שטיינער. אט טראָגט זיך דאָס געוויין אלץ העכער, הויבט זיך אין הימל אריין. די הויכע וואנט, ווי זי הינטער ירושלים׳ער בערג. מיטאמאל איז עפּעס באפאלן א הייליקע אימה אי־בער דעם כותל. יעדער איינער האָט אין דער מינוט פארנומען א פארכטיקן ערנסט. אלץ ארום איז עפּעס ווי אנגע־שפּיצט, די וואנט, ווי זי וואָלט געדראָ־עט דער וועלט מיט איר מאנומענטאלער וואגיקייט, ווי זי וואָלט געטאדלט צום הימל, צו דער אייביקייט אויף איר צע־שטערטן רום. די גאנצע מחנה טיף גע־בויגענע אידן האָבן מיט אלע חושים פארשטיקט אין זיך דעם ביטערן פּראָ־טעסט, וואָס האָט זיך געשפּאַרט אין הארצן, דער שטראָם טרערן וואָס האָט געפלאָסן אין די אויגן.

איצט איז די שטאָט פארקנעכטעט אונטער פרעמדע יאָכ, אונטער פרעמדע הייליקייטן, גלאָזן פון תיפלות פאר־הילכן ירושלים׳ער לופט, צלמים באַציר־ן די הייליקייטן פון ירושלים.

אין יאָרצייט פון חורבן בית המקדש דערמאָנען זיך אידן, סיי אלט־סיי יונג, אז דער איינציק פארבליבענער וואנט, אז זכר פון הייליקן טעמפּל, דער סימ־באל פון אדישער אייביקייט, אייביק וועט די רויזיקע שטיינערנע וואנט צו וויסן נעבן דער וועלט, אז זי נעהערט א פאלק וואָס קען ניט אָפּגעטעקט ווערן פון דער וועלט, דאָס פאלק איז אייביק און אויף תמיד!

די זון הויבט זיך אָן זעגן אויף די בערג פון ירושלים, פרוטע אידן האָבן שוין לאנג אָפּגעפאסט, אראָפּגעשלונגען דעם לעצטן ביסן. מ׳איילט זיך מיט גי־כע טריט, מיט וויסע זאָקן און לאכשן איבער די געדרייטע געפלאָך פון אלט־שטאָט — אין דער ריכטונג צום כותל־מערבי. אָט דאָס ענגע באַרג־אַראָפּיקע געסל, וואָס לאָזט זיך אלץ מער ארונ־טער מיט שטייגערנע טרעפּ. טומלט אייביק מיט מחנות מענשן, מענשן פון אלע נאציעס. דער גורל איז שוין אזוי באשטימט געווארן פון השמים, אז אלע דריי רעליגיעס זאָלן זיין געקניפּט און פארגלידערט אויף קארגן שטח, אייביק טרעפט מען דאָ א געדיכטן טומל, ווי מען וואָלט געגיאָרעט אויף א יאריד. מחנות פארברענטע אראבער, א גרוי־סער טייל מיט פארבעלמעטע אויגן טראָגן זיך הין און צוריק איבער דער בארגיקער, שמאָלער געסל אויף דעם גע־פילדער פון די געוועלבטע פינסטערע קאריד־ארן.

נאָך א מהלך ווייטער שפּרייט זיך אויס מיט א פארשוועדערישער בלוי־קייט דער בלויער ירושלים׳ער הימל. דער וואנדער שיינער קופּאָל אויף אמאר מעטשעט שיינט מאיסטעטיש איבער די שטיינערנע טעראסן און די קנעכט פון מוכאמעד דעם נביא וואשן זיך שטויביקע פיס אין באסטעערן מיט קינסט־לאכע דיקן, געפלאסטערט מיט קינסט־לערישער מאזאיק. גלחים פון פארשיי־דענע בעקטעש טראָגן זיך מיט אנגע־נארטלטער פרומקייט, מיט צלמים אויף די בריסט, מיט שווארצע קופּשאנען אויף די פעס. א צעמיש פון פארשיידנ־ארטיקער לבשה, פון שפּראַכן, אן אידן, אידן האלטן אין איין גיין פלאַנ־טערן זיך צווישן בעלקער און שבטים. דער שטראָם וויל זיך נאָר ניט אָפּשטעל־לען, עס וועט זיך ציען אזוי אייביק, אייביק, אין דעם געסל פון — דער וועג פון קרוסטוסעס יסורים — וואו לויט דער מסורה געפינט זיך דאָרט זיין קבר. פארקלייבן זיך די נאטספארכטיקע גלי־חים און ווערן פארשוואונדן צווישן די פיל קלויסטער־וועגט. און מיטאמאל וואקסן זיי ווידער ארויס, ווי פון די שפּאלטן פייער — און צעטראָגן זיך מיט געטלאכער שליחות, איבער די שטיינערנע ברוקן.

אין דעם פארנאכט זיינען אבער פרו־מע אידן מער פאר׳דבקה׳ט אין זיך. דער ארצייט פון בית־המקדש צעשטערונג לאָזט איבער א טיפן וויינטיק אין האר־צען. אנקוקן די רויזיקע וואנט, וואו טויי־זנטער אידן האָבן שוין אויסגעגאָסן זייער צער און ווייטיק, די געפלאך דרייי־ען זיך אלץ מער אין נידער, ווערן אלץ שמעלער, בלויז אידן פילן אז די שמאָ־לע ווענן, שטראָמען אין דער ריכטונג צום כותל מערבי, אידן מיט סאמע־טענע גרויסע היט אויף זיי קעפּ, מיט לאנגע געקרייזלטע פאות ביז די אקסלען בלאסע פנים׳ער פון וואוילד־לערנער, וועלכע טראָגן אין זיך די עינניים פון א ליידנדיקן פאלק, אינגלאך מיט משונה־דיק גרויסע פאות האלטן זיך אז די פאָ־לעק פון די טאטעס. אלטע אידעענס מיט פארראקטע טיכלאך איבער די קעפּ און תחינות אונטער די ארעמס. אלע שטראָמס אלץ גייט צו דער פארכטיקער וואנט דער מאנומענטאלער עדות פון צעשטערטער אידישער פראכט. מיט־אמאל שטופּט זיך פארבי אן אייזעלע באלאדן מיט בלעכן וואסער, הינטער אים לויפט נאָך א יונגער אראבער, שטשירנדיק מיט׳ן צונג אין מויל. עס גייען צוויך קרעפטיקע בחורים, ארבע־טער, חלוצים מיט אָפּגעברענטע פנימער האָבן ביי האנט מיט מיידלאך חלוצות פארזיווקלט די קעפּ מיט ווייסע בלאנקע־דיקע טיכלאך.

אן אט אט דאָס זיך פלוצלונג אנט־פּלעקט די רויזיקע הויכע וואנט — דער כותל מערבי. דער שמאָלער פלאץ פאר דער וואנט איז שוין אָנגעפילט מיט הונ־דערטער אידן, וועלכע קלעפּן זיך מיט תחנונים צו די רויזיקע שטיינערנע, שפּרייט טען די הענט מיט טיפן געבעט צו דער אייביקער, פארהייליקטער וואנט. דער געפלאסטערטער ברוק פאר דער וואנט איז אויסגעשפּרייט מיט ראנאשעס, גרופּעס אידן אין פארשיידענע הלבשות ווינען צעזעגט איבער דער נאָכצער־רייס און מורמלען מיט די ליפּן פון פארגעלעגטע קינות ארויס.

די זון האָט זיך שוין לאנג געזעצט הינטער ירושלים׳ער בערג. מיטאמאל איז עפּעס באפאלן א הייליקע אימה אי־בער דעם כותל. יעדער איינער האָט אין דער מינוט פארנומען א פארכטיקן ערנסט. אלץ ארום איז עפּעס ווי אנגע־שפּיצט, די וואנט, ווי זי וואָלט געדראָ־עט דער וועלט מיט איר מאנומענטאלער וואגיקייט, ווי זי וואָלט געטאדלט צום הימל, צו דער אייביקייט אויף איר צע־שטערטן רום. די גאנצע מחנה טיף גע־בויגענע אידן האָבן מיט אלע חושים פארשטיקט אין זיך דעם ביטערן פּראָ־טעסט, וואָס האָט זיך געשפּאַרט אין הארצן, דער שטראָם טרערן וואָס האָט געפלאָסן אין די אויגן.

ווי אין האָט זיך שוין אויסגעגעבן פאלקס־ציילונג ביורא (צענזוס) פאר 1931, ציען די סטאטיסטיקער ארויס גאנץ אינטערעסאנטע און אומרואיקע באשלוסן.

דער דערמאָנטער באריכט ציינט אז אין פארלויף פון די לעצטע צען יאָר (זיים דעם לעצטן צענזוס) האָט ענגלאנדס באפעלקערונג גע־וואקסן ביז 40 מיליאָן נפשות. אדער א צוואוואקס פון 2 מיליאָן נפשות זיים 1921. א צוויי מיליאָן צוואוואקס וואָלט געווען א גאנץ ציפרידנשטע־לנדע דערשיינונג, ווען מען וואָלט דאָס ניט פארגלייכט מיט די פריערי־קע ציפרן. א פארגלייך אבער מיט די פריערדיקע צען־יערלאכע פערי־אדעס דערוויזט אז אין משך פון די לעצטע צען יאָר איז די באפעלקע־רונג געוואקסן פיל ווייניקער ווי אין די פריערדיקע צען יאָר. און אן אנא־ליז פון די ציפרן באשטעטיקט דעם איינדרוק אז דער פארלוסט איז פאראורזאכט געווארן דורך די קלענערע געבורט־פּראָצענטן.

און די פארשער, עקאָנאָמיסטן און סאָציאלאָגן, שטעלן זיך די פראגע אויב די דאָזיקע נייע דערשיינונג פון א פארקלענערטן געבורט־פּראָצענט, וועלכער איז באמערקבאר כמעט אין אלע אייראָפּייאישע לענדער איז א פריילאכע אדער טרויעריקע דערשיינונג? וועט דאָס פירן צו א בעסערן אדער אן ערגערן צושטאנד?

ביז איצט האָבן אלע דעגירונגען געזוכט וועגן און מיטלען ווי אזוי צו פארגרעסערן דיי באפעלקערונג פון לאנד — און זיינען געווען זייער שטארק באזאָרגט ווען די פאָלקס־ציילונג אדער די אפיציעלע ציפערן פון טויט־און־געבורט פלעגן צייגן א פארקלענערונג פון דער באפעלקערונג.

די דאָזיקע זאָרג איז געווען באריכטיקט אונטער די ביז איצ־טיקע אומשטענדן. א גרעסערע באפעלקערונג איז געווען דער סימבאָל פון א גרעסערן קויאל פון בייסטום, פון מאכט און ווידערשטאנדס־קראפט. אזוי ווי די סאָציאל־עקאָנאָמישע סיסטעמע איז באזירט אויף קאָנקורענץ, און קאָנקורענץ מיינט קאמף — און אפט מלחמה — און פאר מלחמה דארף מען האָבן מענשן מאטעריאל, — איז מען געווען שטארק באזאָרגט ווען דער קויאל פון מענשן מאטעריאל פלעגט ווייניק סמנים פון אויסרינונג.

זייט דעם אויסבריך פון דער וועלט מלחמה האָט מען אבער אָנגעהויבן צו פילן אז א פארגרעסערטע באפעלקערונג איז ניט גראד א באשיצונגס מיטל, נאָר אפשר פארקערט. האָט דאָך דייטשלאנד זיך באקלאָגט אז זי האָט ניט גענוג פלאַץ פאר איר גרויסער, געדיכטער און געדריקטער באפעלקערונג — און זי דארף האָבן "א פלאץ אונטערן הימל פאר איר באפעלקערונג", נייע קאָלאָניעס — און דאָס האָט איר געצווונגען צו אריינזוואָרפן זיך אין דער בלוטיקער מלחמה. האָט זי אבער פארלאָרן די מלחמה טראָץ איר גרויסער באפעלקערונג און ריי־זיקע מיטלען — און איצט נאָך מער ווי פריער איז איר פארגרעסערטע באפעלקערונג נאָך א שווערערע לאסט.

* * * * *

די אנטוויקלונג פון דער גרויס־אינדוסטריע דורך דער באזייטי־קונג פונם מענשן פון זיין שטעל־אפּרנעמער. די מאשין — האָט בולטער ארויסגעבראכט דאָס פּראָבלעם פון מענשן איבערפלוס אין ארבעטסלאָ־זיקייט. און די רעגירונגען האָבן איצט א נייע זאָרג: ניט ווי צו פאר־גרעסערן די באפעלקערונג, נאָר ווי צו באשעפטיקן די מיליאָנען וואָס זיינען ארויסגעווארפן געווארן אין די פריערדיקע רעגירונגס־פּלענס.

פון׳ס שטאנדפּונקט פון דער רעגירונג איז א פארקלענערטע געבורט פּראָצענט — ניט מער א זאָרג נאָר א פריילאכע דערשיינונג.

א פרייער "מארקעט סקווער"

די שטאָט־מאטעס זיינען אין א פארלענגהייט. שוין מאָנאטן לאנג ווי זיי פארהאנדלען די פראגע צו פארבאטן מיטינגען פון די קאָ־מוניסטן אויפ׳ן מארקעט סקווער.

עס פארשטייט זיך, אז די מייסטע פון די אלדערמען וואָלטן שוין לאנג באשטימט אז מען זאָל דיר קאָמוניסטן ניט דערלאָזן צו האלטן דאָרט זייערע מיטינגען — דאָס וואָלט דאָך געווען אין אָנקלאנג מיט׳ן קאָמוניסטישן דין, לויט תורת לענין. אבער די מאיאָריטעט פון די אל־דערמען זיינען ליבעראל געזאָנען און די ארבעטער פארטעטער וואָלטן אויך ניט געווען אויסנצן א מיטל קעגן די קאָמוניסטן — פאר וועלכן זיי האָבן אזוי לאנג און שווער געקעמפט: די פרייהייט פון וואָרט זאָלן אזוי לאנג אין שווער געקעמפט: די פרייהייט פון וואָרט פאר דער שטאָט אין צו לאָזן די קאָמוניסטן פריי זיך אויסלופּ־טערן די צונג.

דאָס בעסטע וואָס די שטאָט טאטעס וואָלטן געקאָנט טאָן פאר זיך און פאר דער שטאָט איז צו לאָזן די קאָמוניסטן פריי זיך אויסלופּ־טערן די צונג.

דאָס בעסטע וואָס זיי וואָלטן געקאָנט טאָן פאר די קאָמוניסטי־שע רעדנער מאראטאָנען איז צו פארוואנדלען זיי אין מארירער...

די י. מ. ח. א. מען זיין כרייטהארציקער

דער באשלוס וואָס די י. מ. ח. א. האָט אָנגענומען לעצטן דינס־טאָג אוונט צוריקצוציען זיך פון דער מאניטאָבא פּוטבאָל אסאסיאי־שאָן, קאָן ניט באטראכט ווערן ווי א ציפרידנשטעלנדער און דארף ניט גערעכנט ווערן ווי אן ענדגילטיקע לייזונג פונ׳ם סכסוך. אויף אנדערע געביטן קאָן מען זיך דערלויבן צו זיין עקשנות׳דיק און זוכן דורך אלע מיטלען אויסצוקומען "זיינס".

דאָס איז אבער ניט דער וועג אין ספּארט. א ספּארט קעמפּט ליי־דנשאפטלאך צו באזיגן זיין קעגנער אויפ׳ן שפּיל־פעלד. מאכט איינער א טעות, מוז מען זיין גרייט מוחל צו זיין, — זיין גומטמיטיק אין פארגעסן

פון די ביז איצטיקע דעבאטעס און אָנגענומענע רעזאָלוציעס פון ביידע זייטן, איז קאָנטיק אז די אָפיציעלע פארשטייער פון די פונ־באל שפּילער — א חוץ אן אומכאדייטנדער אויסנאם, באדייערן דעם גאנצן סכסוך און וויזן געפינען א ווירדיקן אויסגאנג פאר אלע.

אין׳ז זייערע אפיציעלע דערקלערונגען אנערקענען די פירער אז א טועת אין אומרעכט איז באגאנגען געווארן קעגן די אידישע פּוטבאָל שפּילער. אבער זיי אנערקענען ניט אז דאָס איז געטאָן געווארן אויפן אז דאָ איז איבערהויפּט געווען א פראגע פון דיסקרי־מינאציע.

די דאָזיקע אָפיציעלע אפּלייקענונג קאָן באטראכט ווערן ווי אן אנטשולדיקונג מצד דער מ. פ. א. און א פארזיכערונג אז דיסקרימינא־ציע ווערט ניט טאָלערירט.

די י. מ. ח. א. ספּארטס האָבן זיך דערוואָרבן א שיינעם נאָמען — זיי מענן זיין כרייטהארציק. עס וועט זייער בבוד ניט שאדן, ווען זיי געטען אן די דערקלערונג פון דער מ. פ. א.

א "פריילאכע" דערשיינונג

פונ׳ם פארלויפיקן באריכט ארויסגעגעבן פון ענגלאנדס פאָלקס־ציילונג ביורא (צענזוס) פאר 1931, ציען די סטאטיסטיקער ארויס גאנץ אינטערעסאנטע און אומרואיקע באשלוסן.

דער דערמאָנטער באריכט ציינט אז אין פארלויף פון די לעצטע צען יאָר (זיים דעם לעצטן צענזוס) האָט ענגלאנדס באפעלקערונג גע־וואקסן ביז 40 מיליאָן נפשות. אדער א צוואוואקס פון 2 מיליאָן נפשות זיים 1921. א צוויי מיליאָן צוואוואקס וואָלט געווען א גאנץ ציפרידנשטע־לנדע דערשיינונג, ווען מען וואָלט דאָס ניט פארגלייכט מיט די פריערי־קע ציפרן. א פארגלייך אבער מיט די פריערדיקע צען־יערלאכע פערי־אדעס דערוויזט אז אין משך פון די לעצטע צען יאָר איז די באפעלקע־רונג געוואקסן פיל ווייניקער ווי אין די פריערדיקע צען יאָר. און אן אנא־ליז פון די ציפרן באשטעטיקט דעם איינדרוק אז דער פארלוסט איז פאראורזאכט געווארן דורך די קלענערע געבורט־פּראָצענטן.

און די פארשער, עקאָנאָמיסטן און סאָציאלאָגן, שטעלן זיך די פראגע אויב די דאָזיקע נייע דערשיינונג פון א פארקלענערטן געבורט־פּראָצענט, וועלכער איז באמערקבאר כמעט אין אלע אייראָפּייאישע לענדער איז א פריילאכע אדער טרויעריקע דערשיינונג? וועט דאָס פירן צו א בעסערן אדער אן ערגערן צושטאנד?

ביז איצט האָבן אלע דעגירונגען געזוכט וועגן און מיטלען ווי אזוי צו פארגרעסערן דיי באפעלקערונג פון לאנד — און זיינען געווען זייער שטארק באזאָרגט ווען די פאָלקס־ציילונג און די אפיציעלע ציפרן פון טויט־און־געבורט פלעגן צייגן א פארקלענערונג פון דער באפעלקערונג.

די דאָזיקע זאָרג איז געווען באריכטיקט אונטער די ביז איצ־טיקע אומשטענדן. א גרעסערע באפעלקערונג איז געווען דער סימבאָל פון א גרעסערן קויאל פון בייסטום, פון מאכט און ווידערשטאנדס־קראפט. אזוי ווי די סאָציאל־עקאָנאָמישע סיסטעמע איז באזירט אויף קאָנקורענץ, און קאָנקורענץ מיינט קאמף — און אפט מלחמה — און פאר מלחמה דארף מען האָבן מענשן מאטעריאל, — איז מען געווען שטארק באזאָרגט ווען דער קויאל פון מענשן מאטעריאל פלעגט ווייניק סמנים פון אויסרינונג.

זייט דעם אויסבריך פון דער וועלט מלחמה האָט מען אבער אָנגעהויבן צו פילן אז א פארגרעסערטע באפעלקערונג איז ניט גראד א באשיצונגס מיטל, נאָר אפשר פארקערט. האָט דאָך דייטשלאנד זיך באקלאָגט אז זי האָט ניט גענוג פלאַץ פאר איר גרויסער, געדיכטער און געדריקטער באפעלקערונג — און זי דארף האָבן "א פלאץ אונטערן הימל פאר איר באפעלקערונג". נייע קאָלאָניעס — און דאָס האָט איר געצווונגען צו אריינזוואָרפן זיך אין דער בלוטיקער מלחמה. האָט זי אבער פארלאָרן די מלחמה טראָץ איר גרויסער באפעלקערונג און ריי־זיקע מיטלען — און איצט נאָך מער ווי פריער איז איר פארגרעסערטע באפעלקערונג נאָך א שווערערע לאסט.

* * * * *

די אנטוויקלונג פון דער גרויס־אינדוסטריע דורך דער באזייטי־קונג פונם מענשן פון זיין שטעל־אפּרנעמער. די מאשין — האָט בולטער ארויסגעבראכט דאָס פּראָבלעם פון מענשן איבערפלוס אין ארבעטסלאָ־זיקייט. און די רעגירונגען האָבן איצט א נייע זאָרג: ניט ווי צו פאר־גרעסערן די באפעלקערונג, נאָר ווי צו באשעפטיקן די מיליאָנען וואָס זיינען ארויסגעווארפן געווארן אין קאָנקורענץ פון דער רעגירונגס־פּלענס.

פונ׳ם שטאנדפּונקט פון דער רעגירונג איז א פארקלענערטע געבורט פּראָצענט — ניט מער א זאָרג נאָר א פריילאכע דערשיינונג.

א פרייער "מארקעט סקווער"

די שטאָט־מאטעס זיינען אין א פארלענגהייט. שוין מאָנאטן לאנג ווי זיי פארהאנדלען די פראגע צו פארבאטן מיטינגען פון די קאָ־מוניסטן אויפ׳ן מארקעט סקווער.

עס פארשטייט זיך, אז די מייסטע פון די אלדערמען וואָלטן שוין לאנג באשטימט אז מען זאָל דיר קאָמוניסטן ניט דערלאָזן צו האלטן דאָרט זייערע מיטינגען — דאָס וואָלט דאָך געווען אין אָנקלאנג מיט׳ן קאָמוניסטישן דין, לויט תורת לענין. אבער די מאיאָריטעט פון די אל־דערמען זיינען ליבעראל געזאָנען און די ארבעטער פארטעטער וואָלטן אויך ניט געווען אויסנצן א מיטל קעגן די קאָמוניסטן — פאר וועלכן זיי האָבן אזוי לאנג און שווער געקעמפט: די פרייהייט פון וואָרט זאָלן אזוי לאנג אין שווער געקעמפט: די פרייהייט פון וואָרט פאר דער שטאָט אין צו לאָזן די קאָמוניסטן פריי זיך אויסלופּ־טערן די צונג.

דאָס בעסטע וואָס די שטאָט טאטעס וואָלטן געקאָנט טאָן פאר זיך און פאר דער שטאָט איז צו לאָזן די קאָמוניסטן פריי זיך אויסלופּ־טערן די צונג.

דאָס בעסטע וואָס זיי וואָלטן געקאָנט טאָן פאר די קאָמוניסטי־שע רעדנער מאראטאָנען איז צו פארוואנדלען זיי אין מארירער...

די י. מ. ח. א. מען זיין כרייטהארציקער

דער באשלוס וואָס די י. מ. ח. א. האָט אָנגענומען לעצטן דינס־טאָג אוונט צוריקצוציען זיך פון דער מאניטאָבא פּוטבאָל אסאסיאי־שאָן, קאָן ניט באטראכט ווערן ווי א ציפרידנשטעלנדער און דארף ניט גערעכנט ווערן ווי אן ענדגילטיקע לייזונג פונ׳ם סכסוך. אויף אנדערע געביטן קאָן מען זיך דערלויבן צו זיין עקשנות׳דיק און זוכן דורך אלע מיטלען אויסצוקומען "זיינס".

דאָס איז אבער ניט דער וועג אין ספּארט. א ספּארט קעמפּט ליי־דנשאפטלאך צו באזיגן זיין קעגנער אויפ׳ן שפּיל־פעלד. מאכט איינער א טעות, מוז מען זיין גרייט מוחל צו זיין, — זיין גומטמיטיק אין פארגעסן

פון די ביז איצטיקע דעבאטעס און אָנגענומענע רעזאָלוציעס פון ביידע זייטן, איז קאָנטיק אז די אָפיציעלע פארשטייער פון די פונ־באל שפּילער — א חוץ אן אומכאדייטנדער אויסנאם, באדייערן דעם גאנצן סכסוך און וויזן געפינען א ווירדיקן אויסגאנג פאר אלע.

אין׳ז זייערע אפיציעלע דערקלערונגען אנערקענען די פירער אז א טועת אין אומרעכט איז באגאנגען געווארן קעגן די אידישע פּוטבאָל שפּילער. אבער זיי אנערקענען ניט אז דאָס איז געטאָן געווארן אויפן אז דאָ איז איבערהויפּט געווען א פראגע פון דיסקרי־מינאציע.

די דאָזיקע אָפיציעלע אפּלייקענונג קאָן באטראכט ווערן ווי אן אנטשולדיקונג מצד דער מ. פ. א. און א פארזיכערונג אז דיסקרימינא־ציע ווערט ניט טאָלערירט.

די י. מ. ח. א. ספּארטס האָבן זיך דערוואָרבן א שיינעם נאָמען — זיי מענן זיין כרייטהארציק. עס וועט זייער בבוד ניט שאדן, ווען זיי געטען אן די דערקלערונג פון דער מ. פ. א.

די אידישע אימיגראציע אין 1930

טעטיקייט באריכט פון דער עמיגראציע פאראייניקונג האיאס־איקא־עמיגרדיערקט

ארגעמיינע לאגע

דאָס יאָר1930 איז געווען א באַ־זונדערס שווער יאָר פאר דער אידי־שער אימיגראציע: עס איז דורכגע־גאנגען אונטער זייכן אלץ וואקס־סענדע אימיגראציע באשרייבונגען. שוין זיי אנהויב יאָר א איינוואנ־דערונג קיין אוסטראַליע פון פּוילן געווען פארקלענערט אויף דער העלפט און דערפירט ביז א מינימום פון 150 וויזעס א יאָר. אין מערץ חודש איז איינגעפירט געווארן דאָס נייע דרום־אפריקאנישע אימיגראציע געזעצן, וועל־כע האָבן עפּסטנגעשטעלט א יערלאכע קוטאָע פאר יעדן לאנד פון פּופּיצ־וויזעס. אין אוגוסט חודש איז צייט־ווייליק אָפּגעשאפן געווארן פערמיט פון סיסטעם אין קאנאדע, א גרויסער פארבר־טעמבער זיינען באקאנט געווארן די פארהאנדלונגען פונם פרעזידענט הר־ווער, וועלכער האָט איינגעפירט די באַ־קאנטע באגרעניצונגען פון דער איינ־וואנדערונג אין די פאראייניקטע שטאַ־טען.

די אומרוען, וואָס זיינען אין משך פון די חדשים סעפּטעמבער און אָק־טאָבער פארגעקומען אין ארגענטינע און בראזיליע, האָבן, — אמת, אויף א קורצער צייט, — אבער דאָך אויבער־געריסן דעם אימיגראציע שטראָם אין די דאָזיקע לענדער.

ניט קוקנדיק אויף דעם אלעמען, איז דער דראנג אין די נייט צו עמי־גרירן ביי דער אידישער באפעלקערונג אין מזרח־אייראָפּע אזוי שטארק, אז אויף אין משך פון דעם יאָר 1930 האָ־בען אויסגעוואנדערט ניט ווייניקער ווי 39 טויזנט אידישע אימיגראנטן. אמת, דאָס איז מיט אן ערך זעקס טויזנט ווייניקער, ווי אין פאריקן יאָר, אבער פונקט אזוי פיל, ווי אין יאָר 1928. ווען די אלע אויסגערעכענטע באַנרעגיזונגען האָבן נאָך ניט עפּיס־טירט. דאָס קאָן מען בולט ווען פון פאָלגנדיקער פארגלייכנדער טאבעלע:

אייגנעוואנדערט	1930	1929
אין	8.974	12.883
פאר. שטאטן	7.805	5.986
ארגענטינע	4.944	5.249
פאלעסטינע	3.963	3.680
קאנאדע	1.374	.476
קובא	3.538	5.610
בראזיליע	1.600	2.400
ארוגוואי	1,200	2.664
דרום־אפריקע	33.418	38.948
פארשיידענע לענדער מעבר לים און קאנ־טינענטאלע לענ־דער	6.000	6.374
סך־הכל

זינדיק בלוט

א העכסט שפאַנענדער ראָמאַן פון דעם אידישן לעבן אין אַמעריקע :: ::

פון א. ר.

(שלום)

ס'איז געווען שוין אין אָנפאַנג פרי־לינג. די טעג זיינען געוואָרן קירצער און כמורנער. די נעכט לייגענער און טריבער. קילע ווינטן האָבן געבלאָזן און זיי האָבן געטריבן שווערע וואָלקנס איבערן הימל און דער אויסטן און די מרה שחורה האָט זיך פאַר־שטאַרקט ביי בענדזשאַמין וואָלף. ער איז געוואָרן שטאַרק שווייגנדיק און ער האָט אויסגעזעהן ווי א מענש וואָס איז פאַרבלאַנדזשעט געוואָרן און ער האָט שוין פאַרלאָרן די האָפענונג צו געפינען א ציל אין לעבן. ער האָט זיך אַרומגעדרייט אויף נאָס וועלט און ער האָט אַליין נישט געוואוסט וואָס עס קומט פאַר מיט אים. אפט האָט ער זיך פאַרטראַכט אַן ער פלעגט זיך אַליין פרעגן : צוליב וואָס לעבט ער אויף דער וועלט ? וואָס וויל ער נאָך דערגרייכן ? וואוהין גייט ער אַן צו וואָס קאָן ער שוין קו־מען ? דער וועג צוריק צו סילוויאַ איז פאַר אים שוין אָפּגעשנאָטן. זי איז פון אים דערוויטערט און אים פרעמט געוואָרן. דערביי האָט אים שאַנד באַדעקט זיין פנים : זי האָט דאָך פון אים פּשט געלאָכט . . . זי האָט דאָך געשפּאָט פון אים. זי — סילוויאַ — צוליב וועמען ער האָט זיין לעבן צעבראָכן; זי פאַר וועמען ער האָט אַלץ מקריב געווען, זי האָט אים אויסגעלאַכט, האָט אים פאַרבראָכן אויף דעם קאַטער מעקסן און זי האָט נאָך שטענדיק גע'חוזק'ט פון אים. ניין — צו סילוויאַ איז שוין דער וועג בלאָזן און זיי האָבן געטריבן שווערע וואָלקנס איבערן הימל און דער אויסטן און די מרה שחורה האָט זיך פאַר־שטאַרקט ביי בענדזשאַמין וואָלף. ער איז געוואָרן שטאַרק שווייגנדיק און ער האָט אויסגעזעהן ווי א מענש וואָס איז פאַרבלאַנדזשעט געוואָרן און ער האָט שוין פאַרלאָרן די האָפענונג צו געפינען א ציל אין לעבן. ער האָט זיך אַרומגעדרייט אויף נאָס וועלט און ער האָט אַליין נישט געוואוסט וואָס עס קומט פאַר מיט אים. אפט האָט ער זיך פאַרטראַכט אַן ער פלעגט זיך אַליין פרעגן : צוליב וואָס לעבט ער אויף דער וועלט ? וואָס וויל ער נאָך דערגרייכן ? וואוהין גייט ער אַן צו וואָס קאָן ער שוין קו־מען ? דער וועג צוריק צו סילוויאַ איז פאַר אים שוין אָפּגעשנאָטן. זי איז פון אים דערוויטערט און אים פרעמט געוואָרן. דערביי האָט זיך דערמאָנט און ער האָט געפּייט ווי א שאַנד באַדעקט זיין פנים : זי האָט דאָך פון אים פּשט געלאַכט . . . זי האָט

אין פלאַנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

א העכסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם מאַתערנעם אידישן לעבן אין אַמעריקע

(פאָרזעצונג)

א קלאַפּ אין טיר האָט אים פּלוצים אויסגעטרייסלט. זיין הארץ האָט זיך אין אים אַ וואָרף געטאָן און ער איז געבליבן שטיין אין מיטן צימער אזוי ווי איבערראַשט און דערשראָקן. ווער קאָן עס קלאַפּן ביי אים אין טיר?

ער האָט געמאַכט אַ פּאָר טריט און איז געבליבן שטיין. אפשר האָט זיך אים בלויז אויסגעראַסלט. אז ער האָט געהערט אַ קלאַפּ אין טיר? ער האָט געוואַרט אַ ווײַלע. דאָס קלאַפּן האָט זיך ווידערהאַלט. איצט האָט מען אויף יענער זייט טיר געקלאַפּט, שטאַרקער, נערוועזער.

מר. נאַרבער האָט זיך פּלוצים דערמאָנט: אַ, די פרוי... דאָס מוז אויאַרט זיין די פרוי, וואָס וואַרט דאָרט... מען מוז זעען פּטור ווערן פון איר וואָס גיי כער...

ער האָט מיט אַמאָל אויפגעמאַכט די אויגן געבליבן שטיין מיט דער פרוי פנים אל פנים. ער האָט דערזעען איר אַרימע קלייד־זונג און איר מראַציקע האַלטונג אַז אַ כעס האָט אים אַ שאַפּר געטאָן: אַ חרפה פון אַ שלעפערקע: קלאַפּן גאָר!

מיט אַן איינגעהאַלטענער בייזקייט האָט ער אַרויסגעברומט:

— וועל?

די פרוי האָט זיך אָבער פאַר זיין בייזקייט ניט דערשראָקן. זי האָט זיך דורכגעשפּאַנט דורך דער האַלבינע־עפנונגער טיר, און ווען זי איז שוין געווען אין מיטן צימער אזוי ווי איינגעוויקט, האָט זי אים שוין געזען אַרויס פון אַ גרויסן פרייז. מ'דאַרף זיך דינגען, און ניט לאָזן זיך אַראָפּרינגען. זי האָט אַ חתונה, אַ גוטע סחורה, איר פּלוימעניצע מילער... זי וועט זי ניט פאַרטאַלעווען פאַר קליין געלט...

— דאָס זענען איר, מרס. סעלמאַ שפּאַרגעל? — האָט מר. נאַרבער אַרבערגערעדט, זוכענדיק דערביי צו מאַכן אַן אומשולדיקע מינע — פאַרוואָס האָט איר דאָס באַלד ניט געזאָגט? מען וואָלט אייך ניט געווען געלאָזט וואַרטן אַזוי לאַנג...

מרס. שפּאַרגעל האָט זיך מאַרגע אַ קרום געטאָן:

— מיר פאַרשטייען, נישקשה, מיר פאַרשטייען!...

— וואָס פאַרשטייט איר?

— ווען איר וואָלט געווען געוואוסט וועד עס זייל אייך זעען, וואָלט איר שוין לאַנג געווען אַוועקגעגאַנגען דורך אַ הינטער־טיר.

מר. נאַרבער האָט געפּראַוועט אַ לאַך טאָן, אַזוי ווי פון אַ געלונגענעם שפּאַס.

— פאַרוואָס מיינט איר אַזוי?

— האָט ער געזאָגט, — פאַר וואָס זאָל איך פון אייך אַנטלויפן?

— זייל עס לויגט זיך אייך ניט צו זעען מיך... — האָט זי געענטפערט קוקנדיק אים שאַרף אין די אויגן אַריין.

מר. נאַרבער האָט ווידער געלאַכט. אָבער זיין געלעכטער איז געווען פול מיט ביטערקייט און מיט צערעוויטעט. מרס. שפּאַרגעל האָט גאַנץ דייטלאַך געהערט דעם ציטער אין זיין שטימע. ער וועט זיך חוץ מיין אַרויסגעהן ניט אַרויסדריען... האָט זי געטראַכט.

— עס פאַרדריסט מיך זייער — האָט מר. נאַרבער מיט אַמאָל אָנגענומען אַן ערנסטן טאָן — וואָס איך האָב יט געוואוסט ווער עס וויל מיך זעען, איר פאַרשטייט איך בין זייער אַ בייז מענטש. איך נעם אויף מענטשן נאָר ביי אַפּאָינטמענטס... געשעפט, יו נאָו... פונדעסטוועגן, איך זאָל געווען וויסן, אז דאָס זענען איר, מרס שפּאַרגעל... רעי מיינער'ס מומע... וואָלט איך... איר פאַרשטייט, עס פאַרדריסט מיך זייער...

די מומע האָט געקוקט אויף אים און האָט געשאָלטן מיט דעם קאָפּ, אַזוי ווי זי וואָלט געזאָגט: מיר פאַרשטייען, ווי צופרידן דו ביסט... נאָר אַ ברירה האָסטו...

— איז וואָס איינגעלאַדן האָט פאַר־סירט מיט רעי? — האָט מר. נאַרבער וויטער פאַרגעוועט דעם שמוץ פון אַן ערנסטן טאָן, פאַרטרויליכ טאָן — פאַרוואָס איז זי היינט ניט געקומען אין אַפּס?

מרס. שפּאַרגעל האָט אויף אים געוואַרפן אַ שאַרפן בליק.

— איר ווייסט עס אַליין, מר. נעראַבער.

— איך?

— יאָ, איר.

— וואָס ווייס איך?

— איר ווייסט גאַנץ גוט, פאַרוואָס רעי איז ניט געקומען היינט אין אַפּס.

— ערגוואַרט איך ווייס ניט!

האָט מר. נאַרבער אויסגערופן מיט אַ פעסטקייט, אַז מען האָט שיר געקאָנט גלויבן, אַז ער ווייסט באַמת פון קיין זאַך ניט, — וואָס זשע זי איז אפשר ניט געווען, רעי?

די מומע האָט ווידער געוואָרפן אויף אים אַ שאַרפן, ביינע בליק.

—מר. נאַרבער, צו וואָס זיך שפּילן אין שיינע ריידעלאַך? איך ווייס אַלץ־דינג, וואָס עס האָט דאָ, ביי אייך אין אַפּס, פאַסירט, נעכטן ביינאַכט...

— ביי מיר אין אַפּס נעכטן ביי־נאַכט? — האָט נאַרבער אויבערגע־פרעגט מיט אַן אומשולדיקער מינע. ער

פאַרוואָס זי האָט דערמאָרדעט אין מאַן

(נאָכ'ן פראַנציזיזשן)

פון ט. קוואַטער

ווען מאַרק איז פון זיין צימער אַריין אין זאַל, האָט ער דאָרט געטראָפן זיין פרוי רעדנדיק מיט עפּעס אַן אומ־באַקאַנטער דאַמע. די דאַמע האָט אויס־געזען זייער עלעגאַנט. מאַרק האָט זיך טיף פאַרנייגט פאַר איר און ער האָט גענומען וואַרטן, אַז זיין פרוי זאָל אים פאָרשטעלן פאַר איר. אָבער די פרוי האָט בלויז אַרויסגעזאָגט:

— דאָס איז די קעכן, וואָס מען האָט געגעשיקט פון דער אַרבעט ביי־ראַ . . .

— אַזוי, אַזוי — האָט מאַרק אַ זאָג געטאָן.

ער האָט זיך גלייך אָנגעשטייפט מעשה באַלעבאָס, און ער האָט אַר־גענומען אַ שטרענג מינע. דערמיט האָט ער געוואָלט פאַרלעגן זיין טעות, וואָס ער האָט זיך געהאַט פאַר־חתן־כלה. צוויי־דריי מאָל אַ וואָרף באַלד נאָך דער אַרבעט, פלעגט ער קומען צו מיר אין קיף אין דאָרט אָפּ־זיצן ביז שפּעט אין אונט. וואָס ער האָט געטאָן מיט די איבערקיקע אַוועקנען, האָט איך ניט געוואוסט עס האָט מיך ניט געגאָרט. אין מאָל טו איך צו אים אַ זאָג: "רעכנסטו ניט, אַז עס איז שוין צייט צו גענען אַמאָל אַ טראַכט וועגן דעם טאָג פון אונזער חתונה?" וואָס האָב איך דען אַזוינס געזאָגט? אָבער מיין פיל אין גע־זאָגט? אָבער מיין פיל אין גע־וואָרן רויט ביז איבער דער אויערן און ער האָט גענומען שטאַמלען, אַז . . . אַז ער איז נאָך נאָר ניט גרייט חתונה צו האָבן. מיר וועלן נאָך מוזן אביסל אָפּוואַרטן. איך האָב גלייך דערשפּירט אַז עפּעס קוועטשט אים, אַז עפּעס איז מיט מיין חתן בחור ניט גלאַט... איך בין צוגעשטאַנען צו אים, ער זאָל מיר זאָגן, פאַרוואָס מיר מוזן וואַרטן, און ער האָט מיר אַלץ דערקלערט: "לוסי — האָט ער געזאָגט — מיר וועלן מוזן צוואַרטן, ווייל . . . . ווייל איך האָב . . . אַ געלייבעט . . . איז אַ יונגע פרוי . . . אַ מיין איז אַ זייער שטאַרק פאַרליבט אין מיר... זי וויינט נאָך נישט, אַז איך גיי אַרום מיט דיר . . . וועז איך זאָל מיט אַמאָל אין פאַרלאָזן, וועט דאָס פאַר איר זיין אַזאַ קלאַפּ, אַז איך וויין ניט זיכטיק. איך האָב אַזאַ פאַרגעסן צו מיליאָנערן עס . . . איך וועל מוזן זיין ביסלאַב־גען . . . איך וועל מוזן זיין ביסלאַב־וויין צוגעוואוינען . . . דערווייל אָבער האָב איך נאָך ניט געהאַט קיין מיט צו געבן אַיר אפילו אַן אַנצוהערענענ־אַז זי זוועט מיר אין גיכן פאַרלירן".

מאַרק אין זיין פרוי האָבן זיך אַר־בערגעקוקט און זיי האָבן געצוינען מיט די אַקסלען. זיי זיינען אָבער אויף אַ זאָג געשפּאַנט אַ זייער פיינע, גוט באַ־צאַלטע שטעלע ביי אַ גרויסן באַנקיר אין הויז. דער באַנקיר האָט הוקא גע־וואָלט האָבן אַ יונג פאַר פאַלק — די פרוי פאַר דער קיף און דעם מאַן פאַרן טעקער. איצט פאַרשטייט איר שוין, פאַרוואָס עס איז מיר געגאַנגען אין לעבן אַריין ניט אָפּצוליגן די חתר־נה אפילו ניט אויף איין טאָג.

"הער מיך אויס — האָב איך גע־זאָגט צו פיל'ן — עס וואָלט געווען זייער נאַרעש פון אונז, אַז מיר זאָלן דורכלאָזן אַזאַ זעלטענע געלעגענהייט, ניט אַלע טאָג מאַכן זיך אויערכע שטעל־לעס ביי רייכע באַנקירן. לאָמיר חתר־נה האָבן און קריגן די שטעלע. דיין געריכטע דאַרף דערפון גאָרניט וויסן. איך דערלויב דיך צו טרעפן זיך ווייר־טער מיט איר, גלייך. ווי קיין זאַך וואָלט ניט געשעען. ביסלאַכווייז וועסטו איר מוזן זיך פאַנאַנדערגיין. און ווי־דער. עס קאָן זיך מאַכן, אַז מיט דער צייט וועט זי נאָר אַליין זיך פאַרליבן אין אַן אַנדערן און זי וועט נאָך דיר פאַרגעסן. דאָס וואָלט געווען נאָך בעס־סער". אַזוי האָב איך אים געזאָגט. איך גלויב אַז עס איז געווען גאַנץ קלוג פון מיין זייט. פיל האָט זיך געדאַרפט בלויז אַנבוינען און נעמען... היינט איז ניט דאָס, וואָס אַמאָל . . . איך זאָג אייך, עס לויגט זיך היינט ניט צו הרגענען אַ מאַן . . . . . עס וועט אייך דערפון גאָרניט אַריסקו־מען . . . היינטיקע מענער זיינען אַר־בערגעשפּיצט . . . זיי זאָגן זיך ניט נאָך העלדישע פרוען . . . די גאַנצע צייט, וואָס איך בין אָפּגעזעסן אין תפיסה, האָב איך קיין בריוו ניט גע־קראָגן, און קיינער האָט מיר ניט אַנ־געבאָטן חתונה צו האָבן . . . אַ סימן האָט איר, אַז איך מוז גיין צוריק אַר־בעטן, פונקט ווי פריער . . .

מאַרק האָט באַטראַכט די יונגע באַ־ריידוויליכע לוסי מיט אַן אומרואיק, און אומהיימלאַך געפיל.

— זאָגט נאָר — האָט ער זיך גע־ווענדעט צו איר — זייט איר דען באַקאַנטן דעם מאַרד, כדי . . . צו טאָן אַ גוטן שידוך?

זי האָט אַ שמייכל געטאָן, אויפ־דעקנדיק צוויי רייע געזונטע, ווייסע צייגן.

— ניין, ניין — האָט זי געזאָגט — עס איז ניט דאָס . . . איך האָב עס געטאָן צוליב אַן אַנדער זאַך . . . נאָר ניט ווי מיין אַדוואָקאַט האָט עס גע־האַט פאַרגעשעלט . . . ווען איך האָב אים איבערגעגעבן, ווי אַזוי דאָס איז פאַרגעקומען, האָט ער זיך אָפּגעזאָגט: "עס קאָן טאַקע זיין, אַז עס איז גע־שען אַזוי, ווי איר זאָגט, עס וועט אָבער זיין בעסער פאַר אייך, אַז מיר זאָלן צוטראַכטן עפּעס אַנדערש". און ער האָט צוטראַכט אַ געשיכטע, וואָס האָט מיך טאַקע געראַטעוועט... פאַרלאָז זיך שוין אויף די אַדוואָקאַטן.. דער אמת אָבער איז, אַז אין דער נאַכט צער זאָך איז פּראָסט און פּשוט גע־ווען שנאָרן אַ שטיקל פון אַ צייטונג, וואָס איך האָב געהאַט אונטערגעלייגט אונטער מיין נאָז אויוון . . . .

— אַ שטיקל פון אַ צייטונג? !

— האָט די באַלעבאָסטע געפרעגט מיט גרויס פאַרוואונדערונג.

מאַרק אַליין האָט אויך אָנגעשטעלט די אויערן.

— יאָ. — האָט די מאַרגע קעכין געענטפערט — אַ שטיקל פון אַ צייטונג. איך וועט באַלד זעען — מיין אייפערזוכטיק אין ניט מער ווי אַ שאַפן, דאָס האָט אַלץ דער אַדוואָקאַט אויסגעטראַכט. איך בין קיינמאָל אין מיין לעבן ניט געווען אייפערזוכטיק. איך

אויסבעטן, און וואָס פאַר אַ סימע מען קאָן פון אים דערוואַרטן: זי האָט זיך געקאָנט דינגען און האָט געקאָנט פאַר־לויבן איר סחורה. ביז'ן וויינס טאָג אַריין. זי האָט געהאַט אַ יום מיט ריי־יד, און מיט די רייד האָט זי דעם קונה אַזוי פאַרקלאַפּט דעם קאָפּ, אַז ער האָט שוין קיין טרוקענער פון אירע הענט ניט געקאָנט אַרויס.

מר. וואָלף נאַרבער איז אין אירע אויגן אויך געווען אַ קאַסטאָמער, אַ גו־טער קאַסטאָמער. ביי אים דאַרף מען מאַנען אַ גרויסן פרייז. מ'דאַרף זיך דינגען, און ניט לאָזן זיך אַראָפּרינגען. זי האָט אַ סחורה, אַ גוטע סחורה, איר פּלוימעניצע מילער... זי וועט זי ניט פאַרטאַלעוועוען פאַר קליין געלט...

— דאָס זענען איר, מרס. סעלמאַ שפּאַרגעל? — האָט מר. נאַרבער אַר־בערגערעדט, זוכענדיק דערביי צו מאַכן אַן אומשולדיקע מינע — פאַרוואָס האָט איר דאָס באַלד ניט געזאָגט? מען וואָלט אייך ניט געווען געלאָזט וואַרטן אַזוי לאַנג...

מרס. שפּאַרגעל האָט זיך מאַרגע אַ קרום געטאָן:

— מיר פאַרשטייען, נישקשה, מיר פאַרשטייען!...

— וואָס פאַרשטייט איר?

— ווען איר וואָלט געווען געוואוסט וועד עס זייל אייך זעען, וואָלט איר שוין לאַנג געווען אַוועקגעגאַנגען דורך אַ הינטער־טיר.

מר. נאַרבער האָט געפּראַוועט אַ לאַך טאָן, אַזוי ווי פון אַ געלונגענעם שפּאַס.

— פאַרוואָס מיינט איר אַזוי?

— האָט ער געזאָגט, — פאַר וואָס זאָל איך פון אייך אַנטלויפן?

— זייל עס לויגט זיך אייך ניט צו זעען מיך... — האָט זי געענטפערט קוקנדיק אים שאַרף אין די אויגן אַריין.

מר. נאַרבער האָט ווידער געלאַכט. אָבער זיין געלעכטער איז געווען פול מיט ביטערקייט און מיט צערעוויטעט. מרס. שפּאַרגעל האָט גאַנץ דייטלאַך גע־הערט דעם ציטער אין זיין שטימע. ער וועט זיך חוץ מיין אַרויסגעהן ניט אַרויסדריען... האָט זי געטראַכט.

— וועל?

די פרוי האָט זיך אָבער פאַר זיין בייזקייט ניט דערשראָקן. זי האָט זיך דורכגעשפּאַנט דורך דער האַלבינע־עפנונגער טיר, און ווען זי איז שוין גע־ווען אין מיטן צימער אַזוי ווי אויפגעוויקט, האָט זי אים געזען אַרויס פון אַ גרויסן פרייז. מ'דאַרף זיך דינגען, און ניט לאָזן זיך אַראָפּרינגען. זי האָט אַ סחורה, אַ גוטע סחורה, איר פּלוימעניצע מילער... זי וועט זי ניט אַרויסשייען... דאָכט זיך האַלט אים אַזוי פעסט אין דער האַנט... ניט אַ דריי צו טאָן זיך... ניט אַ קער צו טאָן זיך...

מיט איר שאַרפן בליק האָט די מומע באַלד פאַרשטאַנען די לאַגע און זי האָט אויפגעהויבן אַז זי האָט איצט די אויגערהאַנט. זי האָט אויף אים געקוקט מיט שאַרפע. דורכדרינגענדע אויגן און ביי זיך אין אַזאַ פאַרשטאַנענדע אַוגן אַז מאַנען אַלס אַזוי ווי אַ ווייל.

די פרוי האָט געקוקט אויף אים מיט בייזע אויגן, אַזוי ווי פייער פונ־קען וואָלטן פון דאָרט געשאָסן, אַז ניט וועלנדיק פאַרלירן קיין אויבערהאַנט מיט אים, האָט זי אַרויסגעשאָסן אַזוי ווי פון אַ האַרמאַטן.

— מר. נאַרבער איך בין געקומען צו אייך וועגן מיין שלימעניצע...

מר. נאַרבער האָט נאָך אַלץ געקוקט אויף דער דאָזיקער מערקווירדיקער פרוי מיט אונטערדריקטן צאָרן און מיט אַן אַפּענער שנאה צו איר.

— וועל אַ האָ טער איבערגערעדט

— אַזוי ווי ניט האָט מען דאָס גע־מיינט.

— איך האָב אייך געזאָגט גאַנץ דייטלאַך, — האָט די פרוי געענט־פערט פעסט און שאַרף, — איך בין רעי מילערס מומע. פאַרשטאַנען? איך בין געקומען וועגן איר, בין איך געקו־מען... פאַרשטייט איר שוין? נו, וואָס זענט איר שטיין געבליבן מיט אויסגע־גלאַצטע אויגן, מר. נאַרבער?

— מר. נאַרבער האָט אָפּגעווישט דעם קאַלטן שווייס, וואָס איז אים אַרויס אויפגעשטאַנען. ער איז אומפּעטיק אויפגעקאָכט אויף דעם שטול, ביי זיין דעסק, און האָט אַרויסגעשטאַמעלט.

— וועל, וואָס ווילט איר זאָגן?...

ווי אַ פיש אין דער געץ

וואָלף נאַרבער האָט זיך געראַנגלט ווי אַ פיש וואָס איז אַריינגעפאַלן אין דער נעץ. אָדער ווי אַ פיש וואָס איז געבליבן שטעקן אויף דער ווענטער וואָס אַ אָנגל. אַ שטיפער. האָט אַ וואָרף געטאָן אין טייך. געמיינט, אַז ס'איז אַ געשמאַק וועריק. האָט דער פיש דאָס אַ כאַפּ געטאָן מיט אימפּעט. נבער צוזאַמען מיט דע סווערימל האָט זיך אין זיין גומען אַריינגעשטאַכן דער שאַרפער, אייזערנער הוק. איצט ראַ־נעלט זיך דער גרויסער, שווערער פיש, נלאַנצט מיט די נאַסע ליסקעס אַנט־קענן דער זון, אַז קאָן דאָך הוק פון גומען ניט אַרויסשייען... דאָכט זיך אַ קליין אינגל, אַ שטיפער, נאָר ער האָלט אים אַזוי פעסט אין דער האַנט ... ניט אַ דריי צו טאָן זיך... ניט אַ קער צו טאָן זיך...

מיט איר שאַרפן בליק האָט די מומע באַלד פאַרשטאַנען די לאַגע און זי האָט אויפגעהויבן אַז זי האָט איצט די אויגערהאַנט. זי האָט אויף אים געקוקט מיט שאַרפע. דורכדרינגענדע אויגן און ביי זיך אין אַזאַ פאַרשטאַנענדע אַוגן אַז מאַנען אַלס אַזוי ווי אַ ווייל.

די פרוי האָט געקוקט אויף אים מיט בייזע אויגן, אַזוי ווי פייער פונ־קען וואָלטן פון דאָרט געשאָסן, אַז ניט וועלנדיק פאַרלירן קיין אויבערהאַנט מיט אים, האָט זי אַרויסגעשאָסן אַזוי ווי פון אַ האַרמאַטן.

— מר. נאַרבער איך בין געקומען צו אייך וועגן מיין שלימעניצע...

— מר. נאַרבער האָט נאָך אַלץ געקוקט אויף דער פרוי מיט אַן אומשולדיקער מינע. ער האָט אינסטינקטיוו געפילט, אַז ער טרינקט זיך, ער ראַנגלט זיך, אָבער ער וועט זיך ניט אונטערגעבן, ער טאָר זיך ניט אונטערגעבן...

— מר. נאַרבער, — האָט די פרוי ווידער אויסגערופן, — אייער אומשול־דיקע מינע וועט אייך "נאַלישט" ניט העלפן. איך וויים אַלץ. דעי האָט מיר אַלעס דערציילט.

— דעי האָט אייך דערציילט?

— יאָ, דעי האָט מיר אַלץ דערציילט.

— וואָס אַזוינס האָט זי אייך דער־ציילט?

— דאָס וואָס זי האָט מיר דערציילט איז גענוג צו פאַרשיקן אייך אויף אייער נאָר גאַנץ לעבן אין אַ פריזאָן.

מר. נאַרבער האָט זיך דערשראָקן. אין נערוועז אַ הויב געטאָן פון זיין בייז־קעל:

— וואָס, וואָס האָט איר געזאָגט?

— אַט דאָס וואָס איר האָט געהערט, מר. נאַרבער. איך קאָן אייך אַוועקשיקן אין פריזאָן אויפן גאַנצן לעבן. איך קאָן אייך וויסן מיט אַן אַנגע־צונדענער:

(וויטערדיקע קומט)

די פירלעס לאָנדרי

האָבן אַלעמאָל־געטאָן וואָס נאָר מעגלאַך צו געבן די בעסטע באַדינונג דער אידישער באַפעלקערונג דורך צושטעלן די אַרבעט פון די בעסטע אַפּטייליס צו די מעסיקסטע פּריזן.

געפינט אויס פאַר זיך, ווי אַמת דאָס איז, דורך צושיקן אייער געקסטן באַנדל וועט צו אונז.

פאַר שנעלער באַדינונג טעלעפאָנירט 818 22

Peerless Laundry

55 פּערל סטריט — ווינניפּעג

Classified Section קלאַסיפיד סעקשאָן

ספּעציעלע פּריזן פאַר אַדווערטייזינג אין דער קלאַסיפיצירטער אָפּטיילונג:

איין מאָל, 5ס. פאַר אַנייט לייַן	3 מאָנאַטן, $2.15 אַנייט. לייַן
פאַר א וואָך, 20ס. " "	6 מאָנאַטן, $4.00 " "
פאַר א מאָנאַט, 75ס. " "	פאַר 1 יאָר, $7.50 " "

:: פערזענלאַכעס ::
PERSONAL

שפּייז פּעקלאַך קיין רוסלאַנד פון $2 און העכער. גאַראַנטירטע באַדינונג. פאַר ווייטערע אינפאָרמאַציע ווענדן צו

G. P. FRIESON
178 Burrows Ave., Winnipeg, Man.

מעדיציניש ער מאַסאַזש

מרס. ה. עדעל־סאָלאָוויי

פּראָפעסיאָנעלע מאַסאַזשיסטן, אולטראַ וויאָלעט רעיז, טרוקענע באַנקעס.

838 SOMERSET BLOCK
Ph. 88 066 — Res. 53 410

היים און אָפּס פאָרניטשור פאַרלאַנגט

פאַר מזומן געלט.

KILSHAW'S
Auctioneers
Canada Bldg. — Phone 29 040

מאָטאָר טורישסטן

מיר מאַכן פאַרבינדונגען צווישן מאָ־טאָרישסטן און פאַסאַזשירן, אויף אַ שער עקספּעדיציע באַדינונג.

Auto Transportation Bureau
382 Donald St. — Phone 86 139

GIBBONS UPHOLSTERY & METAL WORKS

צוזאַמענשטעלונג אַרבעט אַ ספּעשיעלטי עקספּערט אַרבעט

אַדיראָנדאַקס, באַרי אַרבעט, טאַפּס, אַפּטאָלסטערי

144-6 Fort St., cor. York
Phone 22 667

ציפּרידנשטעלנדע גוטע מאָלצייטן

25 ביז 35 סענט, געשמאַקע היימישע געמאַכטע עסיסטרי און טי־קאַפּ דידינג

MAC'S TEA ROOM
273½ Donald Street

אַנטקעגן איטאָנס

שדכנים ביוראָ

ליידיס און דזשענטלמען פון יעדן עלטער אין קלאַס, אייניקע מיט געלט און היימען, נאָר זיי זיינען איינזאַמ: פריוואַטע ערכאַטעע שידוכים אַראָ־שטרט. שטרייטנג צופרידן. זייער קליינע שדכנות געטן.

קומט אָדער שרייבט — די מע־נעדזשער, רום 2, 382 דאָנאַלד סט., 4 טיר סאָוט פון נאָטר דיים עוועניו.

שטעלע פאַרלאַנגט
SITUATION WANTED

א דערפאַרענער גוטער העברייאיש־אַר־דישער לערער, אַ געוועזענער לעהרער אין אַ אידישער גימנאַזיע, אַ סינגלמאַן זוכט אַ שטעלע ביי אַ פאַמיליע אין אַ קאַפּאָטע פאַרענגען צו האַלטן אַ מערדערן ביי זיך אין היין.

אָבער דאָ פרוי האָט אַ צי געטאָן מיט די אַקסלען:

— דאָס — האָט זי געזאָגט — וואָלט עס אַיר מוחל שוין געווען. אַט האָסטו זיך איינגעהערט וואָס זי האָט דערציילט? שטעל זיך פאַר, אַ נאַנען מאַנאַס האָט זי ניט געביטן די ציטונג פון אונטער דעם אויוון! . . איך קאָן פאַרזעען אַ סך זאַכן אין אַ עכין. זי טוט אָבער, ווייניקסטנס, זיין אַ ריינע! . .

אין אַלע שולדיק געווען . . . . איין מאָל, אין אַן אונטן, זע איך, ווי מיין מאַן פיל נעמט זיך גרייטן אַוועקצו־גיין פון היין. "וואוהין גייסטו?" — טו איך אים אַ פרעג. "דו ווייסט דאָך — ענטפערט ער מיר — היינט איז פרייטאָג, איך גיי צו איר" . . . און דאָ האָב איך צום ערשטן מאָל דערפילט אַ שטאָך אין האַרצן . . . עס איז מיר מיטאַמאָל דורכגעלאָפן אין גערעאַנק, אַז אַט בין איך אויף אַן אַרי־מע עכין, וואָס ווערט פאַרשוואַרצט ביי אַ כרענענדיקן אויוון, און דער האַ־ליבעט זיך מיט אַ פרעמדער פרוי... שטאָנען אויוון אין דאַמאָלסט נאָדאָ גע־שטאַנען אַ גרויסער טאָפּ מיט וואַסער, וואָס האָט שוין געהאַט אָנגעהויבן זיי־דען . . . האָב איך געגעבן אַ כאַפּ דעם טאָפּ — אין גלייך מיין מאָג אין פּנים אַריין . . . . פונקט ווי עס איז געשטאַנען אין דער צייטונג . . .

לוסי איז אַנשוויגן געווען.

— איך פאַרשטיי זייער גוט — האָט די באַלעבאָסטע געזאָגט — אַז אַ מענש קאָן זיך אַמאָל פאַרלירן . . . ליידער, קאָן איך אייך אָבער ניט אַנ־שטעלן . . . .

ווען די קעכין אין אַרויס, האָט דער מאַן זיך אָנגערופן:

— דו האָסט געטאָן זייער גלייך, וואָס דו האָסט זי אַוועקגעשיקט. עס איז אַ קנאַפּער פאַרענגען צו האַלטן אַ מערדערן ביי זיך אין היין.

אָבער דו פרוי האָט אַ צי געטאָן מיט די אַקסלען:

— דאָס — האָט זי געזאָגט — וואָלט עס אַסטו זיך איינגעהערט וואָס זי האָט דערציילט? שטעל זיך פאַר, אַ נאַנען מאַנאַס האָט זי ניט געביטן די ציטונג פון אונטער דעם אויוון! . . איך קאָן פאַרזעען אַ סך זאַכן אין אַ נאַנצע טאָג לייענען איר די זעלבע נייעס, וואָס ווערן באַשריבן מיט גרויס־סע בוכשטאַבן . . .

אויף דער צייטונג, אונטער מיין נאָז אויוון, איז געשטאַנען: "אייר פערזיכטיקע קעכין קאָכט אָפּ איר מאַן מיט אַ טאָפּ זויריקע וואַסער". דאָס איז געווען מיט גרויסע בוכשטאַבן. און אונטן, מיט קלענערע בוכשטאַבן, איז געווען באַשריבן די געשיכטע מיט אַלע איינצלהייטן. איך האָב עס גע־לייענען אַזוי פיר מאָל, אַז איך גע־דייגק עס נאָך איצט אויף אויסווייר־ניק. אַט איז עס: "אַ שרעקלאַכע דראַ־מע האָט זיך געכטן אונטן אָפּגעשפּילט אויף שעפער נאָס. בערטא ל. 26 יאָר אַלט, אַ קעכין, האָט שוין פון לאַנג אַן געהאַט אַ פאַרדראָסן, אַז איר מאַן פירט אַ ליבע מיט אַן אַנדערער פרוי. דאָס פאַרל פלעגט זיך קריגן איבער דעם. אַזאַ קריגערײַ האָט אויף אויסגעבראָכן צווישן זיי נעכטן אין אונטן, אין דער הויז ווי די יונגע פרוי האָט געאַרבעט אַלס קעכין. עס איז געשעען אונטן אין קיך, לעבן דעם כרענענדיקן אויוון. ווען אַלע ווערטער האָבן זיך ביי איר אויסגעשעפּט, האָט די אייפערזיכטיקע קעכין אַ כאַפּ גע־טאָן פון אויוון אַ טאָפּ מיט קאָכענדיקן וואַסער און זי האָט אַרויסגעגאָסן דעם מאַן אויפן קאָפּ" (פאָרזעצונג אויף זייט זיבן). די פאָרזעצונג האָט אויף קיינמאָל ניט געלייענען. איר דאַרפט וויסן, אַז די געשיכטע איז מיר ווייניק וואָס אַנגעגאַנגען. איך האָב עס געלייענען נאָר דערפאַר, ווייל איך בין גאַנצע טעג געשטאַנען ביים אויוון און די צייטונג האָט זיך מיר שטענדיק געוואָרפן אין די אויגן.

שטעלט זיך נאָר פאָר: הונדערט מאָל אַ טאָג, יעדן טאָג, די זעלבע "אייר פערזיכטיקע קעכין" ! און אַזוי וואָר נאָך וואָך, אפשר אַ מאָנאַט צייט! דער־סוף איז געווען, אַז יענע קעכין איז אַריינגעדרונגען צו מיר אין מוח און האָט מיר ניט אָפּגעלאָזן. עס איז פונקט, ווי אימיצער וואָלט אייך טאָג נאָך טאָג אַריינגעשושעקט די זעלבע זאַך אין אייער אויער.

דאָס שטיקל צייטונג, זאָג איך אייך, האָט אינסטינקטיוו געפילט, אַז ער טרינקט זיך, ער ראַנגלט זיך, אָבער ער וועט זיך ניט אונטערגעבן, ער טאָר זיך ניט אונטערגעבן...

— מר. נאַרבער, — האָט די פרוי ווידער אויסגערופן, — אייער אומשול־דיקע מינע וועט אייך "נאַלישט" ניט העלפן. איך וויים אַלץ. דעי האָט מיר אַלעס דערציילט.

— דעי האָט אייך דערציילט?

— יאָ, דעי האָט מיר אַלץ דערציילט.

— וואָס אַזוינס האָט זי אייך דער־ציילט?

— דאָס וואָס זי האָט מיר דערציילט איז גענוג צו פאַרשיקן אייך אויף אייער נאָר גאַנץ לעבן אין אַ פריזאָן.

מר. נאַרבער האָט זיך דערשראָקן. אין נערוועז אַ הויב געטאָן פון זיין בייז־קעל:

— וואָס, וואָס האָט איר געזאָגט?

— אַט דאָס וואָס איר האָט געהערט, מר. נאַרבער. איך קאָן אייך אַוועקשיקן אין פריזאָן אויפן גאַנצן לעבן. איך קאָן אייך וויסן מיט אַן אַנגע־צונדענער:

(וויטערדיקע קומט)

:: צו פאַרקויפן ::
FOR SALE

7 רום באַנגאַלאָ, אַזאַ פינישינג, פייער פּלייס, הייסע וואַסער באַהייצונג, נאָ־קאָל היטינג סיסטעם, גאַראַזש, פריין $4.500. איינע פון די גרעסטע סנעפּס

6 רום הויז פול מאָדערן אין בעסטן קאַנדישאָן, באַיד עוועניו, צווייטער בלאָק פון מיין סטריט. פריין $2.800. אַ גרויסער סנעפּ.

סוויטס צו פאַרענען אין די בעסטע אַפּאַרטמענטס.

געלט צו לייען אויף ביליקן אינטערעס אינשורענס פאַר אַלערליי צוועקן.

Sheps Agencies Ltd.
804 מיין סטריט
טעלעפאָנס 761 55 און 807 53

SSSS